

VRIJ VERBOND
**VERKIEZINGS-
PROGRAMMA**
2025 – 2029

**EEN
KLEINERE
OVERHEID
LEIDT TOT
GROTERE
MENSEN.**

Verkiezingsprogramma

EEN KLEINERE OVERHEID LEIDT TOT GROTERE MENSEN.

VOORWOORD

Hoe we dit land inrichten is een afspraak tussen mensen. Die afspraken kunnen én moeten we veranderen wanneer ze niet meer voor ons werken. En dat is het geval voor een aantal fundamentele zaken.

Belastingen zijn te hoog, regels stapelen zich op en de overheid bemoeit zich met bijna ieder detail van jouw leven. Als je hulp nodig hebt dan krijg je die, maar met controle die voortkomt uit wantrouwen. Werken levert te weinig op, ondernemen wordt afgeremd en huizen blijven onbetaalbaar omdat bouwen onmogelijk is gemaakt. We zijn gemeenschap en verbinding kwijtgeraakt.

Wat als verschillende crises wordt gepresenteerd, is in werkelijkheid één probleem: een overheid die te groot is geworden.

De echte keuze van deze tijd gaat daarom niet over minder migratie of meer klimaatbeleid, maar over meer overheid of meer mens? Wij kiezen voor meer mens. Voor een samenleving waarin jij de ruimte krijgt om je eigen keuzes te maken. Waar gemeenschap weer de basis is: je familie, je burens, je vrienden en collega's. Waar je elkaar helpt omdat je dat wilt, niet omdat een bureaucraat dat voorschrijft.

Want gemeenschap verdwijnt als de overheid alles naar zich toetrekt. Hulp verandert dan in formulieren en toeslagen, solidariteit verandert in anonieme

overboekingen. Wij willen dat herstellen: meer vertrouwen in elkaar, meer verantwoordelijkheid voor elkaar, minder afhankelijkheid van de staat. Maar wél een vangnet wanneer je dat nodig hebt.

Met dit programma laten wij zien hoe dat kan. Lagere en eenvoudigere belastingen. Het einde van het toeslagendoolhof en directe steun die eerlijk en overzichtelijk is. Minder regels, zodat jij vooruit kunt. En altijd zorgvuldig, want niemand mag van de ene op de andere dag door het ijs zakken.

Laten we dus nieuwe afspraken maken. Werken aan een land waar leven en laten leven de norm bepaalt. Waar Nederland het toonbeeld van vrijheid is en waar je elkaar helpt om op eigen benen te staan. Een zelfverzekerd land waar we in vrijheid verbonden zijn.

Bart Burggraaf

Bart Burggraaf
Lijsttrekker Vrij Verbond

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Over ons programma	5
Inkomen en financiën	7
Wonen en leven	13
Overheid en economie	23
Gezondheidszorg	32
Natuur en klimaat	39
Kinderen, opvoeding en onderwijs	47
Nederland in de wereld	55
Veiligheid en recht	61
Hoe Vrij Verbond opereert in de Tweede Kamer	70
Rekenvoorbeelden inkomstenbelasting	72
Financiële doorrekening	76
Begroting	80

OVER ONS PROGRAMMA

Dit programma is onze visie op Nederland. Het gaat niet alleen over beleid, maar over de fundamentele keuzes van deze tijd. Niet tussen links of rechts, niet tussen meer klimaat of minder migratie, maar tussen een steeds grotere overheid of grotere mensen.

Wij kiezen voor meer ruimte voor jou. Voor lagere belastingen, minder dwang en regels, en een overheid die weer dienend is in plaats van overheersend. Dat doen we niet plotseling of rigoureuus, maar met oog voor samenhang en realisme.

Niemand mag van de ene op de andere dag door het ijs zakken. We laten niemand achter, want juist in een vrijer land is het belangrijk dat mensen weer op zichzelf én op elkaar kunnen rekenen. Daar waar nodig zorgen we voor overgangsregelingen en een fatsoenlijke afbouw. Verworven rechten en opgebouwde zekerheden worden gerespecteerd.

We hebben in dit programma zoveel mogelijk voorstellen opgenomen die binnen vier jaar kunnen worden gerealiseerd. Tegelijk erkennen we dat niet alles tegelijk kan. Veranderingen kosten tijd, vereisen complexe wetgeving, samenwerking met andere partijen of aanpassing van het ambtelijk apparaat.

Veel voorstellen grijpen op elkaar in. Ze zijn niet los leesbaar van onze bredere visie. Dit programma laat zien hoe Nederland eruit kan zien als we kiezen voor minder overheid en meer mens. Als we kiezen voor vertrouwen, vrijheid en verantwoordelijkheid. Voor een samenleving waarin jij weer de ruimte krijgt om te kiezen voor jezelf.

Dat is het Nederland waar wij in geloven. Wat hier staat, is geen belofte voor later, maar een opdracht voor nu.

“Wij kiezen voor meer ruimte voor jou. Voor lagere belastingen, minder dwang en regels, en een overheid die weer dienend is.”

1. INKOMEN EN FINANCIËN

1. INKOMEN EN FINANCIËN

Onze welvaart is gebouwd op werk, sparen en ondernemen. Toch is die basis de afgelopen jaren steeds meer onder druk gezet door een overheid die geld, regels en risico naar zich toe trekt. Belastingen zijn te hoog, het stelsel is nodeloos ingewikkeld en wie werkt of onderneemt wordt eerder gestraft dan beloond. Daar maken wij een einde aan.

Wij kiezen voor een eenvoudig en eerlijk systeem waarin jij weer centraal staat. Belastingdruk omlaag, toeslagen verdwijnen en werken of ondernemen gaat altijd meer lonen. Energie en dagelijkse uitgaven worden betaalbaarder, pensioenopbouw wordt persoonlijk en transparant, en op de arbeidsmarkt komt de vrijheid terug om je eigen keuzes te maken.

Wij willen:

- Eenvoudige en lage vlaktaks in plaats van het huidige progressieve stelsel.
- Negatieve inkomstenbelasting als vervanging van alle toeslagen en uitkeringen.
- Afschaffen van kapitaal- en erfbelasting, sparen en investeren wordt beloond.
- Lagere vennootschapsbelasting en gelijke behandeling van ondernemers en werknemers.
- Minder regels voor ondernemers, meer ruimte om te investeren in eigen bedrijf.
- Halvering van energieaccijnzen en verlaging van btw-tarieven.
- Pensioenopbouw via persoonlijke rekeningen en meer eigen regie.
- Einde aan gedwongen cao's en meer vrijheid in arbeidsrelaties.

1.1 Wijzigingen inkomstenbelasting

Het huidige belastingstelsel is verouderd en ondoorzichtig. Het kost steeds meer geld om uit

te voeren en de hoge marginale druk ontmoedigt werken. Wij kiezen voor een moderne, eenvoudige en rechtvaardige belasting die zekerheid biedt en mensen de ruimte geeft.

1.1.1 Inkomensondersteuning: een beter systeem voor uitkeringen en toeslagen

Wij voegen inkomensondersteuning samen met de inkomstenbelasting en voeren een negatieve inkomstenbelasting (NIB) in. Dat maakt het toeslagenstelsel overbodig en geeft eenvoud en transparantie terug. De Belastingdienst wordt minder belast, waardoor uitvoeringskosten fors dalen.

Iedereen krijgt een belastingvrije voet van 30.000 euro. Wie minder verdient, krijgt via de NIB een aanvulling. Onder de 15.000 euro geldt een basisinkomen van 15.000 plus de helft van het gat tot de belastingvrije voet. Wie geen inkomen heeft, ontvangt dus 22.500 euro. Omdat dit onder de belastingvrije voet ligt, is dit netto gelijk.

Met deze regeling verdwijnen alle toeslagen en inkomensafhankelijke regelingen. Niemand hoeft

zich meer zorgen te maken over terugvorderingen of bureaucratische fouten. Jaarlijks toetsen we of de belastingvrije voet of het percentage moet worden aangepast, zodat lage inkomens altijd kunnen rondkomen.

De NIB geldt alleen voor wie het echt nodig heeft. Mensen met kapitaalrendement boven 30.000 euro krijgen geen aanvulling. Iedereen van 18 jaar of ouder kan gebruikmaken van dit systeem, waardoor ook de wettelijke onderhoudsplicht voor 18- tot 21-jarigen vervalt.

1.1.2 Inkomstenbelasting: eerlijke en eenvoudige belasting voor iedereen

Wij voeren een vlaktaks van 25% in. Pas boven de belastingvrije voet van 30.000 euro wordt belasting geheven, tegen één vast tarief. Daarmee schaffen we schijven en oplopende tarieven af en verdwijnt de hoge marginale druk.

Meer werken loont altijd. Samen met de NIB voorkomt dit elke vorm van armoedeval en maken we het systeem eerlijk en begrijpelijk.

1.1.3 Herverdeling: een rechtvaardige en begrijpelijke inkomensverdeling

Alle huidige regelingen verdwijnen: algemene heffingskorting, huurtoeslag, kinderopvangtoeslag, kinderbijslag, kindgebonden budget, inkomensafhankelijke combinatiekorting, zorgtoeslag, Toeslagenwet en arbeidskorting.

Deze regelingen zijn overbodig na invoering van de vlaktaks en de NIB. Het verdwijnen ervan betekent minder onzekerheid, minder bureaucratie en een grote besparing op uitvoering.

1.1.4 Belasting: gelijk speelveld zonder sluiproutes

Het huidige systeem bevoordeelt grote bedrijven met rulings en constructies, terwijl kleine ondernemers en werknemers de volle last dragen. Ook in de inkomstenbelasting profiteren vooral degenen die de weg weten in aftrekposten. Dit is oneerlijk en ondermijnt vertrouwen.

Wij kiezen voor een vlaktaks in zowel de inkomsten- als de vennootschapsbelasting en schaffen aftrekposten, rulings en ontwijkconstructies af. Iedereen betaalt hetzelfde percentage, zonder achterdeurtjes of privileges. Nederland stopt met het faciliteren van brievenbusfirma's en wordt concurrerender met een eerlijk en transparant stelsel.

1.1.5 Sparen: zuinig zijn en investeren wordt beloond

Wie spaart of investeert, bouwt onafhankelijkheid op en draagt bij aan de economie. Daarom schaffen we de belasting op vermogen in box 3 af.

Zonder kapitaalbelasting wordt sparen en investeren weer aantrekkelijk, en dat versterkt groei en stabiliteit. We schrappen ook de erfbelasting. Vermogen dat zorgvuldig is opgebouwd, komt uiteindelijk toch terug in de economie. De erfbelasting is complex en legt erfgenamen vaak extra lasten op in een moeilijke periode. Het dwingt nabestaanden soms zelfs een huis te verkopen. Dat vinden wij onaanvaardbaar.

1.2 Ondernemers

Ondernemers nemen risico, investeren en creëren banen. Toch is het beleid van de afgelopen jaren erop gericht geweest hen te belasten en te ontmoedigen. Wij zien ondernemers als motor van de samenleving en kiezen voor meer ruimte, eenvoud en eerlijke belasting.

1.2.1 Vennootschapsbelasting: lagere belastingen voor ondernemen

Wij voeren een vlaktaks van 15% op bedrijfswinsten in, met een belastingvrije voet van 30.000 euro. Kleine bedrijven krijgen zo ruimte om reserves op te bouwen en te groeien, terwijl alle ondernemingen gelijk worden behandeld.

Het progressieve systeem verdwijnt, samen met ingewikkelde aftrekposten en uitzonderingsregels. Winst wordt niet langer bestraft, maar erkend als motor van groei en innovatie. Ondernemers zijn geen melkkoe, maar de ruggengraat van onze economie.

1.2.2 Inkomen uit ondernemingen: gelijke behandeling van inkomen en bedrijfswinst

Of je werkt in loondienst of via een bv, hetzelfde inkomen moet ook hetzelfde belast worden. Daarom wordt de gecombineerde heffing van vennootschapsbelasting en box 2 gelijkgesteld aan het tarief van box 1. Box 2 gaat omlaag naar 12%.

Dit herstelt fiscale neutraliteit en maakt een einde aan scheefgroei. Ondernemers worden niet langer gestraft voor hun vormkeuze en iedereen betaalt eerlijk mee.

1.2.3 Belastingregels: meer ruimte om te investeren in je eigen bedrijf

Veel regels dwingen ondernemers belasting te betalen over middelen die ze liever in hun bedrijf investeren. Wij schaffen die belemmeringen af.

Geen bijtelling meer voor privégebruik van zakelijke voertuigen, geen verplichte kilometerregistraties en geen verplichte DGA-salariseis. Ook wordt lenen binnen de eigen bv vrijer toegestaan, zolang dit transparant gebeurt.

Wij vertrouwen ondernemers om zelf verantwoorde keuzes te maken. Minder regels, meer vrijheid om te investeren, groeien en innoveren.

1.3 Energie en btw

Nederland behoort tot de landen met de hoogste energiebelastingen en btw-tarieven. Dat maakt leven en ondernemen onnodig duur en vergroot de kwetsbaarheid voor inflatie. Wij kiezen voor lagere tarieven die direct verlichting geven.

1.3.1 Energie:

betaalbare energie is het levensbloed van de economie

Energie is een basisvoorwaarde, geen luxe. Toch bestaat een groot deel van je rekening uit belastingen op belastingen. Dit holt de koopkracht uit en remt de economie.

Wij halveren de accijnzen op energie, schaffen btw op accijnzen af en verlagen de energielebelasting. Daarmee verlagen we de lasten direct, zonder bureaucratische compensatie.

Daarnaast bouwen we aan energieonafhankelijkheid via kernenergie, gas en hernieuwbare bronnen. Zo worden prijzen stabiel en minder afhankelijk van geopolitieke spanningen. Betaalbare energie versterkt de zelfstandigheid van mensen en ondernemers.

1.3.2 Btw:

lagere belastingen op dagelijkse uitgaven helpen iedereen

Sinds de invoering in 1969 zijn de btw-tarieven keer op keer verhoogd om begrotingen sluitend te maken. Dat raakt iedereen, maar vooral de lage en middeninkomens.

Wij verlagen het hoge tarief van 21% naar 15% en het lage tarief van 9% naar 6%. Zo worden basisbehoeften en dagelijkse uitgaven betaalbaarder. Btw-verhogingen als begrotingsoplossing stoppen we. In plaats daarvan kiezen we voor hervormingen die de koopkracht structureel herstellen.

1.4 Pensioen

Na een leven lang werken, is er geen garantie dat je krijgt waar je recht op hebt. Het huidige systeem is ondoorzichtig, het verschuift risico's en geeft deelnemers nauwelijks zeggenschap. Wij kiezen voor zekerheid en eigen regie.

1.4.1 Pensioen en ouderenzorg:

meer zekerheid en eigen regie voor ouderen

Wij bouwen het pensioenstelsel om naar persoonlijke spaar- en beleggingsrekeningen. Wat je opbouwt, is van jou en blijft inzichtelijk. Deelname aan bedrijfstakfondsen wordt vrijwillig en de AOW wordt geïntegreerd in de NIB-regeling.

Deelnemers kiezen zelf hun beleggingsstrategie en mogen hun vermogen ook inzetten voor ouderenzorg of huisvesting. Geen vage beloftes, maar tastbare zekerheid en eigen keuzes.

1.4.2 Partnerschap:

een duidelijke definitie

Nu hanteren instanties allemaal verschillende definities van partnerschap. Dat leidt tot ongelijkheid en onzekerheid, vooral bij pensioen en AOW.

Wij kiezen voor één uniforme wettelijke definitie die voor alle instanties geldt. Zo ontstaat duidelijkheid, rechtszekerheid en eerlijke behandeling, ongeacht de relatievorm. Mensen bepalen zelf hun persoonlijke invulling, zonder fiscale of juridische valkuilen.

1.5 Arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt zit op slot door oude wetgeving, starre cao's en overbescherming. Werkenden en ondernemers willen juist meer vrijheid en maatwerk. Wij kiezen voor een arbeidsmarkt die past bij de realiteit van vandaag.

1.5.1 Arbeidsmarkt: meer flexibiliteit en vrijheid in werk

Wetgeving moet beschermen tegen uitbuiting, niet tegen vrijwillige afspraken. Werkgevers en werknemers moeten vrij zijn in hoe ze samenwerken en zzp'ers verdienen rust en voorspelbare regels.

Iedereen kiest zelf of hij arbeidsongeschiktheid en pensioen wil opbouwen en op welke manier.

Zo komt er ruimte voor maatwerk, flexibiliteit en echte gelijkwaardigheid.

1.5.2 Cao's: niet meer algemeen verbindend

Cao's worden nu opgelegd aan hele sectoren, ook aan bedrijven en werkenden die er geen partij in zijn. Dat beperkt de vrijheid, belemmert innovatie en bevoordeelt gevestigde belangen.

Wij schaffen de algemeenverbindendverklaring af. Arbeidsvoorwaarden ontstaan uit vrijwillige afspraken, niet uit gedwongen collectieve stelsels. Dit versterkt werkenden die zelf willen onderhandelen, het vergroot ondernemerschap en vermindert de bureaucratie.

“Werkgevers en werknemers moeten vrij zijn in hoe ze samenwerken en zzp'ers verdienen rust en voorspelbare regels.”

2. WONEN EN LEVEN

2. WONEN EN LEVEN

Een goed thuis en een prettige leefomgeving vormen de basis voor vrijheid en welzijn. Iedereen moet betaalbaar en veilig kunnen wonen, met ruimte om zijn leven in te richten zoals hij wil. Wij staan voor minder regels, meer keuzevrijheid en gemeenschappen die mensen zelf vormgeven.

Wij willen:

- Sociale huurders krijgen kans op eigendom.
- Snelle en directe besluitvorming bij veranderingen.
- Investeren in huurwoningen wordt weer aantrekkelijk.
- Woningbouw krijgt voorrang boven beperkingen.
- Betaalbare grond voor meer woningen.
- Sneller en goedkoper bouwen.
- Minder belastingen voor een betaalbare woningmarkt.
- Transparante en doelmatige gemeentefinanciën.

2.1.1 Woningbezit:

sociale huurders krijgen kans op eigendom

Wij willen sociale huurders de kans geven hun woning te kopen en tegelijk een belangrijk gedeelte van de wooncrisis oplossen.

Nederland heeft met 28,3% van het totale aanbod de grootste sociale huursector ter wereld. Die extreme concentratie verstoort de woningmarkt structureel. Doorstroming stopt, het verschil tussen sociale huur en koop is te groot en er is sprake van een parallel systeem waarin woningen jarenlang onder de marktprijs worden toegewezen en gesubsidieerd, los van wat iemand verdient of bezit.

Wij vinden dat herverdeling - als je dat überhaupt doet - zo veel mogelijk via één centrale plek moet gebeuren: de belastingdienst en specifiek de inkomstenbelasting. Niet via een doolhof van toeslagen, subsidies, verborgen heffingen en dergelijke om te proberen de samenleving te maken naar de ideeën van de politiek.

Eigenaarschap lost bovendien veel op. Het geeft mensen grip op hun woonsituatie en stimuleert betrokkenheid bij de directe leefomgeving. Buurten verpauperen minder snel als mensen zelf eigenaar zijn. Er ontstaat verantwoordelijkheid, stabiliteit en minder afhankelijkheid van onbetrouwbaar beleid. Tegelijk neemt de druk op de koopmarkt af, vermindert de behoefte aan bureaucratische inkomenssteun en ontstaat er meer ruimte voor echt kwetsbare groepen.

Volledige liberalisering zou onze voorkeur hebben, maar met het huidige aandeel sociale huur zou dat in één keer te veel spanning opleveren. Vrijheid vereist niet alleen richting, maar ook een zorgvuldige route. Daarom kiezen we voor een vrijwillige maar serieuze afbouw, die werkt op een vrijwillige basis, zonder subsidies en herverdeling.

De Nederlandse situatie is bovendien uitzonderlijk vanwege de sterk geconcentreerde marktstructuur: 88% van de sociale huurwoningen is in handen van woningcorporaties, 12% in handen van private partijen. Daarom gaan we met corporaties en grotere private verhuurders proactief afspraken maken over structurele verkoop. Andere verhuurders kunnen zich aansluiten onder gelijke voorwaarden, maar zullen zich dan zelf moeten melden.

Sociale huurders die minstens twee jaar in dezelfde woning wonen, krijgen het recht om hun woning te kopen. Verkoop vindt plaats tegen de marktwaarde op basis van de onverhuurde staat. De negatieve inkomstenbelasting die we voorstellen zorgt dat ook lagere inkomens dit kunnen betalen, zonder dat hun woonlasten relatief gezien uit de hand lopen.

Banken verstrekken hypotheeklen onder gunstige voorwaarden: met lagere rente, soepelere toetsing en hogere loan-to-value. Die voorwaarden zijn mogelijk omdat het risico wordt beperkt via een terugkoopconstructie: de oorspronkelijke verhuurder krijgt het eerste recht op terugkoop tegen de actuele marktwaarde, vastgesteld door een onafhankelijke taxateur. Wil die dat niet, dan koopt een speciaal fonds de woning over. Dat fonds wordt gefinancierd uit een verkooppremie die bij verkoop wordt afgedragen.

De woning mag tijdens de looptijd van de hypotheek niet worden verhuurd. Bij verkoop moet zij eerst worden aangeboden aan de oorspronkelijke eigenaar, of het fonds. Zo blijven de woningen in beeld voor mensen met lagere inkomens en voorkomen we leegloop en/of speculatie.

Met corporaties worden schaalbare, vrijwillige afspraken gemaakt over jaarlijkse verkoop. Zij ontvangen marktprijzen, krijgen direct kapitaal om opnieuw te bouwen zonder verplichtingen én behouden volledige zeggenschap. Private partijen kunnen zoals gezegd deelnemen op vrijwillige basis onder dezelfde voorwaarden.

We verlagen het aandeel sociale huur door die afspraken met 1 procentpunt per jaar, bovenop de huidige natuurlijke afname van 0,3 procentpunt. Daarmee brengen we het percentage sociale huur geleidelijk terug naar het Europese gemiddelde van 11%. We maken heldere afspraken met de partijen die meedoen: toegang tot de regeling, in ruil voor serieuze inzet.

Doordat dan tienduizenden sociale huurders jaarlijks eigenaar worden, wordt de koopdruk op de woningmarkt fors verlicht. Tussen de 15.000 en 25.000 huishoudens zouden anders jaarlijks moeten doorstromen naar de reguliere koopmarkt. Tegelijk creëren we voor woningcorporaties ruimte om te bouwen, met minder beperkingen, meer middelen en meer flexibiliteit.

Dit voorstel maakt deel uit van een bredere aanpak van de wooncrisis. We versnellen bouwprocedures, schrappen regels, verlagen de belastingdruk op woninginvesteringen en zorgen dat gemeenten hun grond niet oppotten maar verkopen, wat een groot nu nog ongebruikt bouwpotentieel vrijmaakt. Samen met de andere voorstellen slaan we zo een fundamentele slag in het oplossen van de wooncrisis.

2.1.2 Omgevingsplannen: snelle en directe besluitvorming bij veranderingen

In Nederland is het nu gebruikelijk dat wat je met je eigen grond of woning mag doen, uiteindelijk wordt beslist door een ondoorzichtig proces van ambtenaren, politieke afwegingen en trage bezwaarprocedures. Gemeenten kunnen projecten jarenlang blokkeren of trainen, zelfs als aan alle technische eisen is voldaan. Dit zorgt voor stagnatie, frustratie en een woningtekort dat steeds verder oploopt.

Wij kiezen voor een ander systeem: een directe, transparante en voorspelbare vorm van peer-to-peer besluitvorming waarin eigenaarschap en lokaal belang op objectieve manier worden gewogen.

Vergunningen, functiewijzigingen en bestemmingswijzigingen verlopen voortaan via één digitaal platform met identificatie door DigiD. Elke aanvraag wordt daar getoetst aan vooraf vastgestelde en publiek bekende criteria. Gemeenten stellen die kaders op voor hun grondgebied, zoals maximale bouwhoogte, normen voor geluid, daglicht, privacy, verkeer, vervuiling en ecologie. Maar zodra die kaders zijn vastgesteld, mogen gemeenten geen afzonderlijke projecten meer blokkeren. Ze voeren uit wat vooraf is afgesproken.

Inspraak blijft mogelijk, maar alleen voor mensen die er aantoonbaar belang bij hebben. Niet iedereen heeft immers evenveel invloed of hinder. Daarom wordt het gewicht van inspraak bepaald door het soort project én de afstand tot de locatie. Directe burens krijgen zwaarder stemgewicht dan bewoners aan de andere kant van de wijk en een functiewijziging van landbouwgrond weegt breder dan een uitbouw aan een achtergevel. Zo zorgen we ervoor dat wie echt geraakt wordt, meer te zeggen heeft en dat wie geen wezenlijk belang heeft, het proces niet kan vertragen.

Bezwaar maken kan alleen op inhoudelijke, toetsbare gronden. Subjectieve argumenten zoals 'ik vind het niet mooi' of 'mijn uitzicht verandert' worden niet meegenomen, tenzij ze onderbouwd zijn met ruimtelijke schade. Dat is natuurlijk vervelend voor de betrokkenen maar de huidige praktijk laat zien dat die subjectieve bezwaren door rechters stelselmatig worden afgewezen terwijl ze wel grote maatschappelijke kosten en vertragingen met zich meebrengen.

De beoordeling van bezwaren gebeurt daarom op basis van een puntensysteem dat rekening houdt met hoe vaak soortgelijke bezwaren in eerdere procedures daadwerkelijk succesvol waren. Daarmee voorkomen we dat het systeem opnieuw dichtslibt met sentiment of onredelijkheid.

Als er toch onenigheid blijft, volgt escalatie naar een digitale rechter binnen het systeem. Die geeft binnen een vaste termijn een bindende uitspraak. Wie digitaal niet mee kan doen, krijgt toegang via het gemeentehuis. Het proces blijft voor iedereen toegankelijk, maar is niet meer eindeloos verdraagbaar.

Een belangrijke vernieuwing is dat eigenaars ook zonder medewerking van de gemeente een functiewijziging kunnen aanvragen. Een boer die zijn land wil herontwikkelen tot woningen hoeft niet meer te lobbyen of te wachten op gemeentelijke planvorming. Hij dient zijn plan in, toont aan dat het voldoet aan de regels en legt zelf de benodigde infrastructuur aan. Als de gemeente dat niet wil bekostigen, mag de initiatiefnemer het zelf doen binnen de geldende normen. De gemeente blijft toezichthouder, maar verliest het politieke vetorecht over uitvoering.

Dit nieuwe systeem maakt ruimtelijke ordening eerlijker, sneller en beter uitlegbaar. Niet de meest invloedrijke of luidruchtige partij krijgt zijn zin, maar degene die binnen de regels blijft en rekening houdt met zijn omgeving.

Zo maken we het mogelijk dat mensen en initiatiefnemers rechtstreeks met elkaar afwegen wat redelijk is, zonder dat de overheid er onnodig tussen blijft zitten. Vrijheid van eigendom hoort niet via achterkamertjes of stroperige procedures te worden toegekend, maar op basis van duidelijke regels en een gelijk speelveld voor iedereen.

Dit voorstel is een cruciaal onderdeel van ons bredere plan om de wooncrisis structureel op te lossen. We maken ruimte voor woningbouw door het besluitvormingsproces te hervormen.

Maar dat is niet genoeg. Daarom verkleinen we het aandeel sociale huur, onder meer door bewoners de mogelijkheid te geven hun woning te kopen. Daarmee bouwen mensen vermogen op en komt er ruimte vrij in de koopmarkt. Ook maken we een einde aan natuur- en klimaatregels die woningbouw blokkeren zonder realistisch doel of meetbaar effect. We maken investeren in woningen weer aantrekkelijk door onnodige fiscale en juridische belemmeringen weg te nemen. En we zorgen dat gemeenten hun grond niet oppotten, maar te koop aanbieden voor woningbouw. Op deze wijze komen betaalbare locaties beschikbaar. Vrijheid, duidelijkheid en eigenaarschap zijn de sleutels – dit voorstel legt daarvoor het fundament.

2.1.3 Investeren in woningen: investeren in huurwoningen wordt weer aantrekkelijk

De Nederlandse woningmarkt zit op slot. Starre regelgeving, ondoordachte wetgeving en politieke kramp hebben ervoor gezorgd dat investeren in huurwoningen onaantrekkelijk is geworden. Gevolg: het aanbod daalt, huurprijzen stijgen en huurders staan steeds langer op wachtlijsten. Wij kiezen voor een fundamenteel andere aanpak: meer vrijheid, minder regels en ruimte voor particuliere investeerders.

De recent ingevoerde Wet Betaalbare Huur is met goede bedoelingen gemaakt, maar bereikt het tegenovergestelde. Verhuurders haken af, investeerders trekken zich terug en nieuwbouwprojecten worden uitgesteld of geschrapt. Wij schaffen deze wet en vergelijkbare regulering per direct af. Vrij Verbond gelooft namelijk niet dat centralistisch bepaalde maximumhuren of bureaucratische puntenstelsels leiden tot een betere woningmarkt, enkel tot schaarste en slechtere kwaliteit.

De zogeheten opkoopbescherming, bedoeld om beleggers uit populaire buurten te weren, heeft niet gezorgd voor meer koopwoningen voor starters. Integendeel: het heeft de doorstroming belemmerd en het huuraanbod verlaagd. Starters vinden geen betaalbare koopwoning, maar evenmin een goede huurwoning. Vrij Verbond maakt hier korte metten mee. Wij zijn wars van politiek wantrouwen richting investeerders en zetten in op een woningmarkt waarin vraag en aanbod leidend zijn.

Huren moet weer bereikbaar worden voor middeninkomens, jongeren, alleenstaanden en starters. Dat lukt alleen als het aanbod groeit. En aanbod groeit als investeren weer loont. Wij kiezen voor een woningmarkt waarin ondernemers de ruimte krijgen, waarin huren normaal is en waarin overheidsbemoeienis beperkt blijft tot de randvoorwaarden: rechtszekerheid, handhaving bij misstanden en ruimtelijke ordening. Alles daarbuiten laten we los.

2.1.4 'Groene regels': woningbouw krijgt voorrang boven beperkingen

De woningcrisis in Nederland is niet veroorzaakt door een tekort aan plannen, maar door een overdaad aan regels. Milieu- en klimaatwetgeving is verworden tot een bureaucratisch obstakel dat woningbouw vertraagt of helemaal onmogelijk maakt. Nederland heeft honderdduizenden woningen nodig. Daarom is onze route helder: de woningnood krijgt voorrang boven groene plannen.

De huidige milieueisen zijn niet realistisch. Denk aan stikstofberekeningen op de vierkante meter, rigide geluidsnormen, of langdurige bezwaarprocedures die worden gevoed door een wirwar aan regels. Projectontwikkelaars haken af, gemeenten komen niet verder en woningzoekenden blijven de dupe.

Wij willen daarom een opschorting van strenge 'groene' regels die woningbouw blokkeren. Zo kunnen bestaande wet- en regelgeving worden geëvalueerd en aangepast op basis van werkbare, proportionele normen. Geen ideologie, maar uitvoerbaarheid staat daarbij voorop.

Woningbouw is geen luxe, het is een noodzaak. Jongeren kunnen geen toekomst opbouwen zonder een plek om te wonen. Starters blijven thuis wonen of betalen zich blauw aan huur.

Gezinnen hebben ruimte nodig. De abstracte doelstellingen van klimaatplannen mogen niet zwaarder wegen dan deze directe menselijke behoeften.

Wij erkennen het belang van duurzaamheid, zolang dit niet ten koste gaat van betaalbaarheid of leefbaarheid. Door regelgeving te versimpelen en prioriteiten te stellen, maken we ruimte voor woningen én houden we oog voor natuur en milieu. Dat is realistisch groen beleid.

Nederland heeft geen tekort aan grond, materialen of bouwkundig inzicht. Wat ontbreekt, is politieke moed om te kiezen. Daarom schrappen we, in elk geval tijdelijk, belemmerende regels, versnellen vergunningverlening en geven ontwikkelaars weer de ruimte om te bouwen. Investeerders, bouwers en gemeenten weten precies wat er moet gebeuren zolang de politiek ze niet langer in de weg staat.

Wij willen:

- De strenge stikstofnormen in Nederland versoepelen waar deze gekoppeld zijn aan arbitraire rekenmodellen (AERIUS).
- Versoepeling van geluidsoverlast- en luchtkwaliteitsnormen (dit zijn statistische normen die geen rekening houden met vrijwillige keuzes van bewoners en moderne isolatiemogelijkheden)
- De MER (Milieu-effectrapportage) tijdelijk opschorten, dit werkt vertragend en is erg kostbaar, waardoor projectontwikkelaars wegblijven van bepaalde grotere projecten.
- De BENG (ingevoerd per januari 2021) eisen laten vervallen voor alle nieuwbouwprojecten gericht op woningbouw.
- De verplichte isolatienormen voor nieuwbouwwoningen (conform bouwbesluit) laten vervallen.

2.1.5 Grondprijzen: betaalbare grond voor meer woningen

In Nederland is niet per se een tekort aan ruimte, er is een tekort aan beschikbare bouwgrond. Dat tekort wordt

kunstmatig in stand gehouden. Gemeenten en semi-overheden bezitten samen een groot deel van de grond die bebouwd kan worden. Ze houden die grond vast, reguleren het tempo van verkoop en drijven zo de prijzen op. Het resultaat: minder woningen, hogere prijzen en een markt die vastloopt.

Wij kiezen voor een andere koers. Wij willen de grondmarkt openbreken en zorgen dat bouwen weer haalbaar en betaalbaar wordt, voor ontwikkelaars en particulieren.

Wat is het probleem?

- Gemeenten gebruiken hun grondbezit als verdienmodel: ze verkopen alleen beperkt en tegen hoge prijzen als aanvulling op de begroting.
- Semi-overheden (zoals woningcorporaties of regionale ontwikkelingsbedrijven) speculeren met grond of blokkeren verkoop, uit vrees voor verlies van 'regie'.
- Zelfbouw of kleinschalige woningbouwinitiatieven krijgen nauwelijks toegang tot grond, tenzij tegen torenhoge prijzen.
- Het gevolg van deze problemen is dat de woningbouw stagneert, prijzen hoog blijven en mensen steeds minder zeggenschap over hun eigen woonplek hebben.

Wij stellen voor:

- **Grootschalige verkoop van bouwrijpe grond tegen marktwaarde.** Gemeenten en semi-overheden gaan beschikbare (bouw)grond aanbieden via open verkoopprocedures, tegen een eerlijke marktprijs. Geen voorkeursbehandelingen of kunstmatige schaarste
- **Geen langdurige 'strategische grondreserves' meer.** Overheden zullen geen grond meer vasthouden 'voor later', tenzij ze kunnen aantonen dat het binnen 3 jaar daadwerkelijk wordt bebouwd. Onbenutte grond zou beschikbaar moeten komen voor de markt
- **Stimuleer particulier en coöperatief bouwen.** Bied kavels aan voor zelfbouwers, wooncoöperaties en collectieve initiatieven. Door de monopoliepositie van de overheid te doorbreken, komt er ruimte voor nieuwe woonvormen, tegen lagere kosten.
- **Verlaag de grondprijs, verlaag de woonlasten.** Hogere grondopbrengsten voor gemeenten leiden vaak tot hogere bouwkosten en dus hogere woonlasten. Door grond goedkoper beschikbaar te stellen, kunnen woonlasten structureel omlaag. Gemeenten mogen tekorten op de begroting niet afwentelen op woningzoekenden
- **Verkoop met duidelijke bouwplicht en tijdslimiet.** Grondverkoop mag geen nieuwe speculatie veroorzaken. Iedere koper moet binnen 3 jaar starten met bouwen, of de grond vervalt terug aan de markt

Wonen begint bij grond. En grond hoort niet op slot te zitten achter ambtelijke muren. Door het grondmonopolie van gemeenten te doorbreken, verlagen we de prijzen, versnellen we de bouw en geven we mensen weer de kans om zelf iets op te bouwen.

Wij kiezen voor een open grondmarkt. Betaalbaar, eerlijk en in dienst van wie het echt nodig heeft: de woningzoekende.

2.1.6 Woningbouw: sneller en goedkoper bouwen

Nederland zit middenin een wooncrisis. Maar niet perse

door gebrek aan plannen, materiaal of vakmensen. De echte blokkade is de wirwar aan regels, vergunningen, overlegstructuren en bezwaarprocedures. Woningbouw is verstrikt geraakt in papieren processen, terwijl honderd-duizenden mensen wachten op een dak boven hun hoofd.

Wij kiezen voor actie en komen met een noodplan om sneller en goedkoper te bouwen, door regels te schrappen, procedures te versnellen en ruimte te geven aan initiatief.

Een woning bouwen in Nederland betekent jaren wachten: milieutoetsen, stikstofprocedures, bezwaren, ruimtelijke plannen, participatierondes en eindeloze afstemming tussen instanties. De bouwkosten stijgen, de vertraging loopt op en steeds meer projecten stranden nog voor de eerste paal de grond in gaat.

Dat is niet houdbaar. We hebben honderdduizenden nieuwe woningen nodig, en snel.

Wij willen:

- **Noodwet woningbouw**

Tijdelijke wetgeving die bouwprocedures drastisch vereenvoudigt en versnelt. Minder vergunningen, kortere termijnen, minder kans op vertraging door bezwaar (bijvoorbeeld middenhuur of betaalbare koop).

- **Einde aan overbodige regels en dubbele toetsing**

Bouwprojecten worden nu getoetst op tientallen afzonderlijke onderdelen, vaak dubbel en soms tegenstrijdig. Wij schrappen overbodige eisen en maken één vereenvoudigde toets voor haalbaarheid en veiligheid.

- **Snelle trajecten voor standaardbouw en hergebruik**

Wie gebruik maakt van herhaalbare bouwconcepten (zoals modulaire woningen of industrieel bouwen) krijgt automatisch voorrang in de procedure. Ook voor tijdelijke bouw maken we de weg vrij.

- **Beperk bezwaarprocedures tot direct belanghebbenden**

Nu kan vrijwel iedereen bezwaar maken tegen bijna elk

project. Wij beperken bezwaar tot omwonenden en direct belanghebbenden, met een snellere en eenduidige afhandeling.

- **Ruimte voor initiatief, niet voor vertraging**

Projectontwikkelaars, woningcorporaties, gemeenten en zelfbouwers krijgen meer vrijheid om projecten snel te realiseren, zonder Haagse rem. De overheid stelt kaders, geen blokkades.

- **Op- of aanbouw bevorderen**

Alle projecten waarbij er sprake is van op- of aanbouw krijgen voorrang in lokale procedures en zullen bij voorkeur zoveel mogelijk vergunningsvrij moeten zijn.

- **Versneld omzetten van leegstaand vastgoed naar wonen**

Rijksregels rond functiewijziging (bijv. van kantoor naar woning) worden tijdelijk versoepeld. Gemeenten krijgen de instructie om dit standaard toe te staan tenzij zwaarwegend bezwaar. Denk aan kantoorpanden, winkelstrips of agrarisch vastgoed.

- **1-op-1 kavels voor zelfbouwers zonder tussenkomst van ontwikkelaars**

Maak het mogelijk voor mensen om direct grond te kopen van gemeenten of het Rijk, zonder projectontwikkelaar ertussen. Betaalbare grond, beperkte regels en maximale vrijheid voor zelfbouwers.

2.1.7 Wonen:

minder belastingen voor een betaalbare woningmarkt

Wonen is in Nederland onnodig duur gemaakt, niet alleen door schaarste, maar ook door belastingconstructies die elkaar tegenwerken. Enerzijds betaal je belastingen op je woning: eigenwoningforfait, overdrachtsbelasting, vermogensbelasting. Anderzijds krijg je hypotheekrenteaftrek, die dat weer deels compenseert. Dit systeem is complex, duur in uitvoering en verstoort de woningmarkt. Wij maken korte metten met het woonfiscalisme. Eerlijker, eenvoudiger en met lagere lasten voor iedereen. Geen belastingtrucs meer, maar gewoon een betaalbaar dak boven je hoofd.

Wij kiezen voor een structurele hervorming: we schaffen zowel woonbelastingen als de hypotheekrenteaftrek af en maken wonen daarmee eindelijk eenvoudiger, eerlijker en betaalbaarder.

Het huidige belastingstelsel rond wonen is een doolhof. Wie koopt, betaalt belasting. Wie bezit, betaalt belasting. Wie leent, krijgt korting.

De hypotheekrenteaftrek bevoordeelt hoge inkomens en huizenbezitters met veel schuld, niet per se de mensen die hulp het hardst nodig hebben. Dit vinden wij dan ook

een belastingmaatregel die snel moet worden afgebouwd. Het eigenwoningforfait en de overdrachtsbelasting verhogen de woonlasten, zonder duidelijk doel. Samen zorgen deze regelingen voor hoge uitvoeringskosten, veel fiscale trucjes en geen echte verbetering van de betaalbaarheid.

Wij stellen het volgende voor:

- **De hypotheekrenteaftrek wordt volledig afgeschaft**
Voorspelbaar en met duidelijke overgangsregels, zo voorkomen we schokken in de woningmarkt en houden mensen de tijd om zich aan te passen.
- **Tegelijkertijd schrappen we woonbelastingen**
Het eigenwoningforfait, overdrachtsbelasting voor particulieren en de fiscale vermogensbelasting op de eigen woning verdwijnen. Ook andere woonlastenverhogende heffingen worden herzien.
- **Box 3 wordt eveneens afgeschaft**
Dit maakt dat verhuurders van woningen de te betalen belasting niet meer hoeven door te rekenen in de verhuurprijs.
- **Lagere lasten voor kopers en huurders**
Door deze hervorming wordt het verschil tussen kopen en huren kleiner en dalen de totale woonlasten voor brede groepen. De overheid grijpt niet meer in met kunstmatige prikkels.

Een van de grotere uitvoeringsproblemen bij de Belastingdienst is het woningdossier. Door dit stelsel te versimpelen, besparen we honderden miljoenen euro's per jaar aan bureaucratie, advieskosten en fouten.

Zonder aftrekposten en fiscale prikkels wordt het weer lonend om bewust met je hypotheek en spaargeld om te gaan, zonder gestraft te worden voor aflossen of het vermijden van schulden.

2.1.8 Gemeenten: transparante en doelmatige gemeentefinanciën

Gemeenten geven elk jaar miljarden uit namens hun inwoners. Maar wie weet waar dat geld precies naartoe gaat? En waarom het in de ene gemeente wel lukt om diensten betaalbaar te houden, terwijl ze elders blijven stijgen? Mensen betalen via ondoorzichtige heffingen, gekoppeld aan bijvoorbeeld WOZ-waarde, maar krijgen zelden helderheid over de prijs of kwaliteit van wat ze ervoor terugkrijgen.

Wij maken daar een einde aan. Wij willen transparante, eerlijke en doelmatige gemeentefinanciën. Geen verborgen

lasten, geen onzichtbare verspilling, maar een duidelijke koppeling tussen wat je betaalt, wat je gebruikt en wat het kost.

Wij willen:

- **Gemeentelijke 'jaarrekening' per huishouden**
Elk huishouden krijgt jaarlijks een overzichtelijke factuur: wat betaal je aan je gemeente, wat krijg je ervoor terug (bijv. afvalinzameling, openbare ruimte, vergunningen, welzijn, veiligheid) en hoe verhoudt dat zich tot andere gemeenten.
- **Afschaffen WOZ-gekoppelde gemeentelijke heffingen**
Gemeentelijke belastingen zoals de onroerendezaakbelasting (OZB) worden voortaan gebaseerd op aantal bewoners of daadwerkelijk gebruik, niet op de woningwaarde. WOZ zegt immers niets over je gebruik van voorzieningen of draagkracht.

- **Uitbreiding van het principe 'betalen naar verbruik'**
Voor diensten zoals afval, riool, parkeervergunningen, hondenbelasting en vergunningverlening geldt: wie meer gebruikt, betaalt meer, niet wie toevallig in een duurder huis woont. Zo maak je lokale lasten eerlijker en houd je gemeenten scherp.
- **Openbare vergelijkingsportalen per gemeente**
Inwoners kunnen online eenvoudig zien hoe hun gemeente scoort qua lasten, kwaliteit van dienstverlening en begroting ten opzichte van andere gemeenten. Transparantie leidt tot betere keuzes en gezonde concurrentie.
- **Doelmatigheidsverplichting voor gemeenten**
Gemeenten moeten aantonen dat ze publieke middelen efficiënt inzetten. Geen geld meer voor prestigeprojecten, ondoelmatige subsidies of overbodige beleidscycli, maar terug naar de kerntaken.

"We hebben honderd-duizenden nieuwe woningen nodig, en snel."

3. OVERHEID EN ECONOMIE

3. OVERHEAD EN ECONOMIE

De overheid moet er zijn voor jou, niet andersom.

Wij willen een kleinere en overzichtelijke overheid die vertrouwen geeft in plaats van wantrouwen.

Ondernemers en werkenden moeten de ruimte krijgen om te groeien, zonder overbodige regels en belastingen. Dat vraagt om een zuinige overheid die verstandig omgaat met belastinggeld en geen extra schulden opstapelt. Zo ontstaat een gezonde economie waarin iedereen vooruit kan.

Wij willen:

- Politieke onafhankelijkheid van NGO's, geen overheidsgeld voor organisaties die vaak politieke invloed uitoefenen.
- Een kleinere en dienstbare overheid door inkrimping van ambtenaren en het schrappen van overbodige regels.
- Meer ruimte voor lokaal beleid, met echte autonomie en bijbehorende middelen voor gemeenten.
- Een snellere en flexibelere overheid met rotatie van functies, crisisteam en resultaatgerichte beoordeling.
- Gelijke kansen zonder groepsdenken of quota, iedereen beoordeeld op inzet en talent.
- Een sterke nationale munt naast de euro voor financiële stabiliteit en soevereiniteit.
- Volledig inzicht in de besteding van belastinggeld en minder verspilling aan bureaucratie.
- Een vrije en eerlijke economie met ruimte voor werkenden en ondernemers.
- Lagere lasten en betere publieke diensten door minder overhead.

3.1 Overheid

De overheid hoort dienstbaar te zijn aan de samenleving, niet andersom. Vandaag is het tegendeel waar: een log apparaat waar ongekozen organisaties invloed uitoefenen, bureaucratie overheerst en de afstand tot

mensen groeit. Wij kiezen voor een slanke, zuinige en transparante overheid die zich beperkt tot kerntaken, schulden vermijdt en verantwoording aflegt aan de kiezer.

Een overheid die duidelijke grenzen trekt tegenover lobbyclubs en NGO's. Een overheid die niet stapelt in regels en papieren controles, maar ruimte geeft aan gemeenten, bedrijven en initiatieven van onderop. Een overheid die wendbaar en oplossingsgericht werkt, met ambtenaren die verantwoordelijkheid nemen en resultaten leveren.

Wij staan voor gelijke kansen zonder groepsdenken.

Mensen zijn vrije individuen, geen categorieën. Alleen zo ontstaat een betrouwbare en dienstbare overheid die vrijheid versterkt in plaats van beperkt.

3.1.1 NGO's:

politieke onafhankelijkheid van goede doelen

Goede doelen en maatschappelijke organisaties spelen een belangrijke rol. Maar waar zij ooit ontstonden als burgerinitiatief, zijn sommigen uitgegroeid tot machtige spelers zonder democratisch mandaat.

Ze beïnvloeden beleid, ontvangen miljoenen aan subsidies en schrijven soms mee aan wetgeving. Daarmee vervagen de grenzen tussen gekozen macht en private belangen.

Wij kiezen voor heldere spelregels:

- NGO's zijn geen schaduwregering: zij mogen adviseren, maar nooit sturen of meebesturen.
- Geen publieke financiering voor organisaties met een uitgesproken politieke agenda.
- Transparantieplicht voor gesubsidieerde NGO's: openheid over financiën, lobby en doelen.
- Duidelijke scheiding tussen democratische besluitvorming en maatschappelijke input.

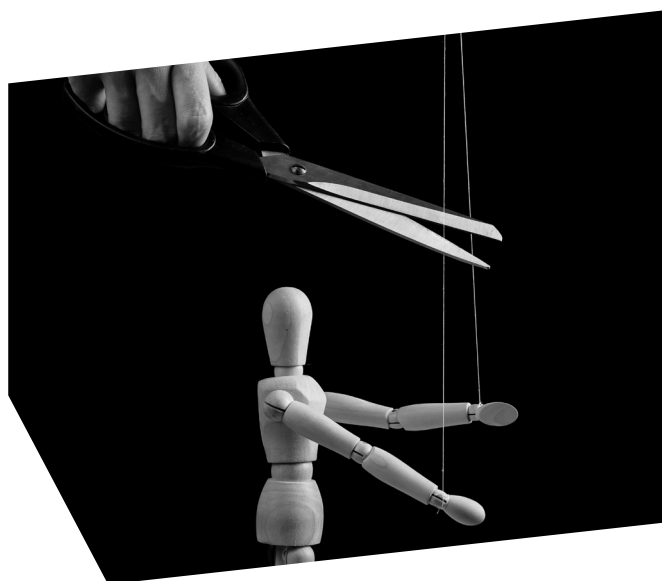
Echte burgerinitiatieven moeten gelijke kansen krijgen. Nu domineren de grote spelers met fondsenwervers en Haagse netwerken, terwijl kleine lokale initiatieven nauwelijks gehoord worden. Goede doelen zijn waardevol, maar dienen de samenleving, niet andersom.

3.1.2 Bureaucratie: een slanke en dienstbare overheid

De overheid groeit uit zijn voegen. Meer regels, meer modellen, meer controle. De kosten stijgen, de prestaties haperen en de afstand tot de samenleving neemt toe. Wij kiezen voor een fundamentele koerswijziging: minder Haagse bureaucratie en meer vertrouwen in mensen en hun omgeving.

Daarom willen wij:

- Drastische inkrimping van het overheidsapparaat: minder ambtenaren, minder adviesorganen, met zorgvuldige uitstroom en omscholing.
- Decentralisatie van taken mét echte autonomie en bijbehorend budget.
- Afschaffen van overbodige regels, rapportages en toezichtslagen.

- Dienstbaarheid boven macht: overheidsdiensten moeten snel, duidelijk en behulpzaam zijn.
- Lagere lasten door minder overhead, zodat ruimte ontstaat voor belastingverlaging.

3.1.3 Gemeenten: meer ruimte voor lokaal beleid

Nederland is geen eenheidsworst, maar Den Haag behandelt gemeenten wel zo. Beleidsblauwdrukken worden overal opgelegd, vaak zonder budget. Dat leidt tot bureaucratie en frustratie.

Wij kiezen voor het tegenovergestelde: gemeenten moeten zelf bepalen wat hun prioriteiten zijn. Een dorp in Groningen vraagt om ander beleid dan een wijk in Rotterdam.

Wij willen:

- Meer autonomie in sociaal en ruimtelijk beleid, zonder Haagse micromanagement.
- Een einde aan centrale blauwdrukken, zodat lokaal kan worden afgeweken.
- Erkenning dat verschillen tussen gemeenten goed zijn en innovatie stimuleren.

- Meer directe invloed voor inwoners via referenda, wijkbudgetten en burgerinitiatieven.
- Decentralisatie met financiële zeggenschap: geen taken zonder budget.

3.1.4 Ambtenarij: snellere en flexibelere overheid

De overheid is vaak langzaam en log. Beleidsdossiers slepen zich jarenlang voort, hervormingen stranden en oplossingen worden eindeloos uitgesteld. Wij willen dat fundamenteel veranderen.

Binnen iedere rijksdienst voeren we een mobiliteitskader in. Doorstroom naar hogere functies wordt afhankelijk van aantoonbare prestaties en ervaring in meerdere beleidsomgevingen. Jaarlijkse beoordelingen op inzet, effectiviteit en samenwerking worden de norm. Wie herhaaldelijk onvoldoende presteert, stroomt uit. Carrières worden zo gebaseerd op resultaat, niet op anciënniteit of interne relaties.

Aanvullend voeren we brede functieroulatie in. Beleidsambtenaren wisselen na uiterlijk vijf jaar verplicht van inhoudelijk domein. Dit bevordert samenwerking, voorkomt tunnelvisie en versterkt de flexibiliteit van het apparaat. Voor inhoudelijke specialisten, zoals juristen, ingenieurs of artsen, geldt deze verplichting niet.

Daarnaast zetten we grootschalig tijdelijke projectteams in. Deze taskforces worden ingezet voor vastgelopen dossiers, hervormingen of crisissituaties. Ze krijgen een concreet mandaat, een heldere opdracht, beperkte looptijd en directe politieke aansturing. Teams bestaan uit een mix van ambtenaren uit verschillende departementen, tijdelijke specialisten en externe denkracht. Na afronding blijven deze mensen beschikbaar voor nieuwe vraagstukken, zodat kennis en slagkracht behouden blijven.

Deze ingrepen maken het overheidsapparaat wendbaarder, verminderen interne machtsvorming en

zorgen dat problemen niet worden doorgeschoven, maar opgelost. Een overheid die beweegt, begint met mensen die dat ook doen.

Wij willen:

- Brede functieroulatie: elke 5 jaar een nieuwe rol of ministerie.
- Tijdelijke resultaatgerichte teams voor grote maatschappelijke dossiers.
- Beoordeling op maatschappelijke resultaten, niet op rapporten of processen.
- Doorstroom tussen overheid en samenleving om de Haagse bubbel te doorbreken.
- Minder managementlagen en meer verantwoordelijkheid op de werkvloer.

3.1.5 Diversiteit: gelijke kansen zonder groepsdenken

Echte gelijkheid betekent dat iedereen wordt beoordeeld als individu, niet als lid van een groep. Toch voert de overheid beleid waarin afkomst, geslacht of geaardheid bepalend zijn. Dat identiteitsdenken creëert verdeeldheid en nieuwe ongelijkheid.

Wat wij willen afschaffen:

- Beleid dat mensen categoriseert op afkomst, huidskleur, gender of religie.
- Positieve discriminatie bij benoemingen of aanbestedingen.
- Diversiteitsquota binnen (semi-)overheidsorganisaties
- Overheidscampagnes die morele heropvoeding of groepsidentiteit nastreven.

Wat wij willen invoeren:

- Een meritocratisch model: aanstelling op basis van kwaliteiten en prestaties.
- Bescherming van individuele rechten, zonder groepsetiketten.
- Aanpak van sociaal-economische achterstanden op basis van feiten, niet op basis van afkomst.
- Bevordering van een gezamenlijke civiele cultuur waarin we elkaar aanspreken als medemensen.

Iedereen is uniek. Gelijke behandeling betekent gelijke standaarden. De overheid heeft geen rol in wie je bent of hoe je leeft. Die keuze is aan jou.

3.2 Economie

Een sterke economie is de basis voor vrijheid en welvaart. Wij kiezen voor een economie die transparant, eerlijk en toekomstbestendig is. Mensen moeten weten waar hun belastinggeld naartoe gaat, bedrijven moeten concurreren op kwaliteit in plaats van subsidies, en de overheid moet zich beperken tot haar kerntaken in plaats van staatsbedrijven runnen.

Wij willen financiële soevereiniteit met een eigen munt naast de euro, zodat Nederland meer grip krijgt op zijn economie zonder Europese samenwerking af te breken. We kiezen voor een zuinige overheid die inzicht geeft in uitgaven, subsidies afbouwt en oneerlijke voordelen wegneemt. Zo ontstaat een economie waarin ondernemers vrij kunnen ondernemen, mensen controle houden over hun geld en publieke middelen alleen daar worden ingezet waar ze echt nodig zijn.

3.2.1 Euro: een sterke nationale munt

Veel problemen in onze economie zijn terug te voeren op de invoering van de euro. Wat begon als een munt voor handel en voorspelbaarheid, is uitgegroeid tot een politiek instrument dat financieel wanbeleid maskeert en de weg effent voor verdere Europese integratie. De Europese Centrale Bank houdt rentes kunstmatig laag, pompt biljoenen in de markt en beschermt landen die structureel boven hun stand leven. De rekening komt bij spaarders, pensioenfondsen en ondernemers terecht. Het gevolg: ons geld verliest koopkracht en het vertrouwen in het systeem neemt af.

Toch kiezen wij niet voor een abrupte breuk met de euro. Zo'n stap is juridisch vaag, economisch riskant en sociaal ontwrichtend. Er bestaat geen officiële route voor een euro-exit en het gedwongen omzetten van spaartegoeden of contracten naar een nieuwe munt zou eigendomsrechten schaden en vertrouwen ondermijnen. Wij kiezen voor een zorgvuldige route: de invoering van een parallelle Nederlandse munt, naast de euro.

Deze munt wordt een wettig betaalmiddel binnen Nederland en kan worden gebruikt voor binnenlandse transacties, publieke uitgaven, belastingen en loondistributie. Mensen en bedrijven krijgen keuzevrijheid: betalen en sparen in euro's of in de Nederlandse munt. De euro blijft bestaan en behoudt zijn rol in de internationale handel, maar verliest zijn alleenrecht in ons land. Zo doorbreken we de impasse waarin Nederland geen eigen monetair beleid kan voeren en afhankelijk is van de ECB die beleid maakt voor alle lidstaten tegelijk.

Voordelen van een tweede munt

- Meer monetaire soevereiniteit: Nederland hoeft zich minder te voegen naar de prioriteiten van Zuid-Europese lidstaten of Frankfurt.
- Economische veerkracht: bij crisis kan de munt flexibel reageren via bijvoorbeeld devaluatie of koopkrachtondersteuning binnen Nederland.
- Betere bescherming van spaargeld en pensioenen tegen inflatie en afwaardering.
- Ruimte voor stimuleringsbeleid op maat, zonder Brussel om toestemming te vragen.
- Disciplinerende werking op de euro: als mensen overstappen naar de nieuwe munt, verliest de ECB haar greep op onze economie.

Hoe werkt de munt?

De uitgifte ligt bij een onafhankelijke tak binnen De Nederlandsche Bank, met een helder mandaat: behoud van koopkracht, transparantie over dekking en een begrensde groei van de geldhoeveelheid. Politieke beïnvloeding wordt uitgesloten. De munt wordt ondersteund door een solide basis van harde activa zoals goud, strategische grondstoffen, valuta-reserves en hoogwaardig schuld papier, om stabiliteit en vertrouwen te waarborgen.

De overheid werkt vanaf een overgangsmoment in de nieuwe munt: begrotingen, salarissen en leveranciersbetalingen verlopen in deze eenheid. Mensen en bedrijven kiezen zelf of zij euro's of nationale munt gebruiken. Beide worden breed geaccepteerd en belastingen kunnen in beide valuta worden voldaan. De wisselkoers wordt niet vastgesteld door de staat, maar door de markt.

Juridische haalbaarheid

Belangrijk is dat deze stap juridisch uitvoerbaar is zonder verdragswijziging of toestemming van Brussel. Zoals professor Christodoulakis in *The Political Economy of the Euro Area Crisis* betoogt, staat niets in de EU-verdragen een lidstaat in de weg om vrijwillig een parallelle munt in te voeren, zolang de euro niet wordt afgeschaft als wettig betaalmiddel. Dit maakt de invoering van een Nederlandse munt niet alleen economisch verstandig, maar ook juridisch verdedigbaar.

Deze hervorming past binnen onze bredere visie op Europa: samenwerking op basis van vrijwilligheid, handel zonder politieke dwang, autonomie zonder isolement. De euro blijft bestaan, maar niet langer als dwangmiddel. Nederland herstelt stap voor stap zijn monetaire vrijheid en geeft mensen en ondernemers weer een munt die hun vertrouwen waard is.

3.2.2 Overheidsuitgaven: inzicht in waar jouw geld naartoe gaat

Je betaalt in Nederland veel belasting, maar het is voor velen niet duidelijk waar dat geld naartoe gaat. Jouw belastinggeld verdwijnt momenteel in een ondoorzichtig systeem van begrotingen, potjes en regelingen die alleen voor specialisten te volgen zijn. Wij vinden dat dat anders moet en willen je weer inzicht en controle geven.

Wij willen dat iedere Nederlander jaarlijks een helder, persoonlijk overzicht krijgt van wat je betaalt aan de overheid en waar dat geld aan wordt besteed.

Waarom vinden wij dit belangrijk:

- **Transparantie versterkt vertrouwen.** Mensen hebben recht op inzicht in hoe hun geld wordt uitgegeven. Geen schimmige begrotingen van duizenden pagina's, maar een begrijpelijk totaalplaatje.
- **Inzicht vergroot invloed.** Als je ziet hoeveel geld naar zorg, onderwijs, klimaat, ontwikkelingshulp of het ambtenarenapparaat gaat, kun je beter beoordelen of die keuzes bij jou passen en daar politiek op sturen.
- **Verantwoordelijkheid begint bij weten.** We kunnen pas écht praten over bezuinigen of investeren als we weten hoe de uitgaven nu verdeeld zijn. Dit inzicht zal het democratische proces verbeteren.

Daarom stellen wij het volgende voor:

- **Een jaarlijks 'belastingafschrift' voor iedere Nederlander**

In je digitale overheidsportaal (zoals MijnOverheid) zie je precies wat je totaal aan belastingen hebt betaald (inkomstenbelasting, btw, accijnzen etc.) en hoe dit is verdeeld over grote uitgavenposten zoals zorg, sociale zekerheid, onderwijs, defensie, klimaatbeleid, maar ook EU-bijdragen. Wij begrijpen dat het een uitdaging is om alle belastingen inzichtelijk te maken op individueel niveau

- **Heldere en neutrale presentatie**
Geen politieke framing, geen doelredeneringen. Gewoon cijfers, per post, in euro's. Zodat je zelf kunt beoordelen of het logisch en rechtvaardig is
- **Open begrotingsdata voor iedereen**
Overheidsuitgaven worden, waar dat nog niet het geval is, inzichtelijk gemaakt via een online dashboard waar mensen, journalisten, onderzoekers en politici realtime kunnen zien waar belastinggeld heen stroomt.
De reeds bestaande private initieven om al deze cijfers te doorgronden geven een goed beeld van wat er nodig is
- **Beter debat door betere informatie**
Politiek debat moet niet draaien om beeldvorming of vage beloftes, maar om keuzes. Inzicht in uitgaven helpt mensen om met kennis van zaken te stemmen en politici om zich echt te verantwoorden. Dat betekent dus dat met een transparant inzicht in de belastingafdrachten en overheidsbestedingen iedere burger kan zien hoe een voorstel vanuit Den Haag iedere burger individueel raakt

3.3.1 Subsidies: een vrije en eerlijke economie

In een gezonde economie concurreren bedrijven op basis

van hun waarde, innovatie en ondernemerschap, niet op basis van wie het beste subsidie weet binnen te halen. De huidige praktijk is het tegenovergestelde: een wirwar aan regelingen, verdeelrondes en bevoordeling van partijen met goede lobby's en gespecialiseerde subsidiebureaus.

Wij willen dit fundamenteel anders. Wij bouwen het stelsel van bedrijfssubsidies drastisch af:

- Eerlijke concurrentie betekent dat ondernemers niet langer worden benadeeld omdat ze minder goed politiek verbonden zijn.
- Minder bureaucratie betekent dat we stoppen met het optuigen van tijdelijke regelingen, controle-mechanismen en loketten.
- Lagere kosten voor de samenleving betekenen dat geld niet langer verdwijnt in ingewikkelde subsidie-stromen, maar beschikbaar blijft voor echte publieke taken.

- Subsidies vervormen niet alleen de markt, ze creëren afhankelijkheid en ondermijnen de prikkel tot vernieuwing. Wie wil bouwen aan een vrije economie, moet ook durven stoppen met het subsidiëren ervan.

Wat we doen:

- Afbouwen van structurele bedrijfssubsidies, te beginnen bij sectoren waar deze concurrentievervalsend werken.
- Afschaffen van indirecte subsidies via fiscale constructies en uitzonderingsregels.
- Verbod op subsidies die via Europese route alsnog marktverstrend werken in Nederland.
- Grondige herziening van alle bestaande subsidieregelingen met als uitgangspunt: afschaffen tenzij het aantoonbaar tijdelijk, doelgericht en publiek noodzakelijk is.

Wij geloven in bedrijven die op eigen benen staan, niet in ondernemerschap dat afhankelijk is van politieke gunst.

3.3.2 Staatsbedrijven:

betere en goedkopere diensten voor klanten

De overheid moet het land besturen, niet bedrijven runnen. Toch bezit de Nederlandse staat nog altijd tientallen deelnemingen in commerciële ondernemingen; van energiebedrijven tot banken, van postdiensten tot ov-bedrijven. Die staatsbedrijven opereren met overheidssteun, politieke rugdekking en vaak een ondoorzichtige boekhouding. Ze zijn te groot om te falen en te log om te vernieuwen.

Wij willen het aantal staatsdeelnemingen fors afbouwen. Niet omdat we tegen publieke belangen zijn, maar juist omdat publieke belangen het best worden gediend door dynamiek, innovatie en eerlijke concurrentie en niet door politieke sturing en kunstmatige monopolieposities.

Waarom we staatsbedrijven afbouwen:

- Ze ontvangen indirecte of directe overheidssteun, waardoor ze zich kunnen veroorloven wat andere bedrijven niet kunnen.
- Ze vormen oneerlijke concurrentie voor ondernemers die op eigen kracht werken.

- Ze zijn vaak inefficiënt, bureaucratisch en risicomijdend, wat ten koste gaat van innovatie en klantgerichtheid.
- Ze zijn niet toekomstbestendig: technologische vernieuwing wordt afgeremd door politieke beïnvloeding.

Wat we doen:

- Stapsgewijze privatisering van commerciële staatsdeelnemingen, tenzij er sprake is van een expliciet publiek belang dat niet via marktwerking te realiseren is.
- Stoppen met herkapitaliseren van staatsbedrijven die niet rendabel zijn.

- Openbare herbeoordeling van alle staatsdeelnemingen: wie geen essentiële publieke taak vervult, wordt afgestoten.
- Invoering van een verbod op nieuwe commerciële staatsactiviteiten, tenzij bij zwaarwegende noodzaak en met tijdsbeperking.

Staatsbedrijven mogen niet de standaard zijn. Een gezonde economie vraagt om concurrentie en klantgerichtheid, niet om staatsgedreven markten.

“Staatsbedrijven zijn vaak te groot om te falen en te log om te vernieuwen.”

4. GEZONDHEIDS- ZORG

4. GEZONDHEIDSZORG

Een gezonde samenleving begint bij een zorgstelsel dat mensen centraal stelt. Wij willen gezondheidszorg waarin vrijheid, vertrouwen en toegankelijkheid leidend zijn. De overheid moet niet bepalen hoe je je gezondheid inricht, maar wél zorgen dat urgente zorg beschikbaar, betaalbaar en van hoge kwaliteit is.

Wij kiezen voor een systeem dat professionals ruimte geeft om hun vak uit te oefenen, waarin bureaucratie en onnodige kosten verdwijnen, en waarin patiënten altijd inzicht en keuzevrijheid hebben. Gezondheidszorg is er om mensen te helpen, niet om regels of instituties in stand te houden.

Wij willen:

- Meer tijd en vertrouwen voor zorgverleners.
- Minder bemoeienis in langdurige zorg.
- Meer keuze en minder kosten.
- Eenvoudige toegang tot buitenlandse zorg.
- Zorgverzekeringen op maat.
- Eerlijk zicht op zorgkosten.
- Toegankelijke abortus en geen verdere inperkingen.

Wij staan voor zorg die dichtbij, menselijk en duurzaam is, zodat iedereen de ondersteuning krijgt die nodig is, op een manier die past bij zijn of haar leven.

4.1 Zorgverlening

Zorg moet draaien om mensen, niet om systemen. Wij willen een zorgstelsel dat uitgaat van vertrouwen in mensen en professionals. Een stelsel waarin keuzes over het eigen lichaam en leven altijd bij de mens zelf liggen. Vrijheid en menselijke waardigheid staan centraal.

Dat betekent dat vrouwen hun eigen beslissingen over abortus kunnen nemen, zonder overheidsbemoeienis of opgelegde drempels. Het betekent ook dat zorgverleners

hun tijd weer meer kunnen besteden aan patiënten in plaats van aan papierwerk, met meer autonomie en minder bureaucratie.

Wij staan voor een zorg die menselijk, betaalbaar en keuzevrij is. Waarin patiënten en zorgverleners elkaar ontmoeten zonder tussenkomst van een allesbepalend systeem.

4.1.1 Zorgverleners: meer tijd en vertrouwen voor zorgverleners

Zorgverleners besteden vandaag de dag tot wel 40% van hun tijd aan administratie, aan vinkjes, registraties, verantwoording en verantwoording van de verantwoording. Dat is niet alleen zonde van hun tijd, het is ook een van de grootste oorzaken van frustratie, uitstroom en burn-out in de sector.

Wij willen de zorg teruggeven aan de mensen die de zorg verlenen. Geen micromanagement van bovenaf, maar vertrouwen op het vakmanschap van artsen, verpleegkundigen en andere professionals. De overheid stapt terug, de zorgprofessional komt weer centraal te staan.

Wat wij willen:

- Scheiden van zorg en administratie: ondersteunende taken worden overgenomen door aparte, niet-medische functies.
- Beperken van registratielast tot wat echt medisch en juridisch noodzakelijk is.
- Afschaffen van overheidsregels die tot overbodige verantwoording leiden.
- Volledige autonomie voor zorginstellingen om werkprocessen en kwaliteit zelf in te richten.
- Eén norm: vertrouwen in de professional.

Wat dat oplevert:

- Meer tijd voor de patiënt, minder stress voor de zorgverlener.
- Betere werkplekken, minder uitstroom, meer instroom.
- Lagere kosten, doordat bureaucratie en controlelagen verdwijnen.
- Menselijke zorg, in plaats van systeemzorg.

Wij geloven in zorg vanuit vakkennis, toewijding en menselijke interactie. Daarom geven wij de ruimte terug aan wie die het meest verdient: de zorgverlener zelf.

4.1.2 Wlz:

minder bemoeienis in langdurige zorg

De Wet langdurige zorg (Wlz) moet terug naar haar kern: een vangnet voor mensen die écht niet zelf in hun zorg kunnen voorzien. Nu reikt de overheid te ver, waardoor de eigen regie verdwijnt en veel publiek geld terechtkomt bij zorg die ook buiten de overheid om geregeld kan worden.

Wij willen dat iedereen die zijn zorg zelfstandig kan organiseren, dat ook zelf doet, met keuzevrijheid en ruimte voor maatwerk. De Wlz blijft beschikbaar voor noodzakelijke gevallen, maar wordt slanker en doelgerichter.

Daarnaast garanderen we de contractvrijheid van zorginstellingen. Instellingen mogen zelf afspraken maken met cliënten, zonder dwingende voorschriften en papieren controles vanuit de overheid. Dat geeft meer autonomie, minder bureaucratie en meer tijd en middelen voor echte zorg.

Zo blijft langdurige zorg beschikbaar voor wie het écht nodig heeft, terwijl ruimte ontstaat voor vrijheid, eigen verantwoordelijkheid en kleinschalige initiatieven.

4.1.3 Abortus:

vraagt vertrouwen, geen veroordeling

Abortus is geen lichtzinnige keuze. Het is een ingrijpende, vaak pijnlijke beslissing die vrouwen nemen op een moment van grote kwetsbaarheid. Juist daarom verdient deze keuze vertrouwen en respect, geen bemoeienis, vertraging of veroordeling.

Toch klinken er steeds vaker politieke stemmen die pleiten voor wettelijke beperkingen, zoals verplichte wachttijden, 'reflectiegesprekken' of zwaardere medische toetsing. Zulke maatregelen wekken misschien de indruk van zorgvuldigheid, maar in werkelijkheid zijn ze paternalistisch. Ze ondermijnen het zelfbeschikkings-

recht van vrouwen en gaan voorbij aan de realiteit dat deze beslissing vaak al met zorg is genomen, door de vrouw zelf, in overleg met haar arts en naasten.

Wij beschouwen de huidige abortuswet als een van de meest evenwichtige wetten die Nederland kent:

- Ze biedt ruimte voor persoonlijke afweging.
- Ze legt de verantwoordelijkheid daar waar die thuishoort: bij de vrouw.
- Ze kent medische zorgvuldigheid zonder moreel oordeel.

Wat wij willen:

- Behoud van het recht op abortus zoals vastgelegd in de huidige wetgeving
- Geen verplichte wachttijden, gesprekken of overheidsbemoeienis
- Verankering van het zelfbeschikkingsrecht in wet- en regelgeving als leidend principe
- Toegankelijke abortuszorg in alle regio's, zonder drempels of stigmatisering

Vrijheid betekent dat mensen zelf mogen beslissen over hun lichaam, hun leven en hun toekomst. Abortus hoort daar onlosmakelijk bij. Wij zullen ons krachtig verzetten tegen elke poging om dit fundamentele recht in te perken.

4.2 Zorgstelsel

De Nederlandse zorg is van hoge kwaliteit, maar wordt steeds duurder en ingewikkelder. Premies stijgen, regels stapelen zich op en de keuzevrijheid van patiënten neemt af. Wij willen een eerlijk, transparant en betaalbaar zorgstelsel dat uitgaat van vertrouwen in mensen in plaats van wantrouwen vanuit systemen.

Wij kiezen voor een kleiner en duidelijker basispakket met alleen essentiële zorg, zodat de premie betaalbaar blijft en solidariteit behouden wordt waar die nodig is. Mensen krijgen de vrijheid om zich aanvullend te verzekeren naar eigen keuze en om, indien gewenst, zorg in het buitenland te gebruiken. Zorgverzekeraars mogen pakketten op maat aanbieden en concurrentie stimuleren, zodat kwaliteit en betaalbaarheid verbeteren.

Daarnaast willen wij volledige openheid over de werkelijke zorgkosten. Pas als iedereen ziet wat zorg écht kost en wie dat betaalt, ontstaat er ruimte voor bewuste keuzes en eerlijke solidariteit. Zo bouwen we aan een zorgstelsel dat betaalbaar, transparant en toekomstbestendig is.

4.2.1 Betaalbare zorgpremie: meer keuze en minder kosten

De zorg in Nederland is goed, maar onbetaalbaar aan het worden. De maandelijkse premie is slechts het topje van de ijsberg: achter de schermen gaat er drie keer zoveel aan collectieve kosten doorheen, via belastingen, werkgeverslasten en inkomensafhankelijke bijdragen. Door vergrijzing, stijgende zorgvraag en een alsmaar groeiend basispakket stijgt de druk elk jaar verder.

Wij kiezen voor een heldere hervorming: we beperken het basispakket tot essentiële en acute zorg en geven mensen zelf de regie over de rest. Zo maken we zorgpremies weer betaalbaar, houden we solidariteit in stand waar die nodig is en vergroten we de keuzevrijheid voor iedereen.

Onze voorstellen:

- **Beperk het basispakket tot essentiële en acute zorg**
Denk aan spoedeisende hulp, ziekenhuiszorg, huisartsenzorg, chronische aandoeningen en noodzakelijke medicatie. Alle andere vormen van planbare of voorspelbare zorg, zoals fysiotherapie, alternatieve zorg, preventieve checks of uitgebreide GGZ, gaan uit het collectieve pakket.
- **Meer keuzevrijheid in aanvullende verzekeringen**
Mensen kunnen zich aanvullend verzekeren voor zorg die zij belangrijk vinden, op vrijwillige basis, zonder verplichte collectivisering. Zo krijgt iedereen meer zeggenschap over eigen zorg en kosten. Wij ondersteunen het idee dat werkgevers additionele verzekeringen aanbieden als onderdeel van de secundaire arbeidsvoorwaarden, net zoals dit in veel andere landen reeds het geval is.
- **Lagere basispremie en minder collectieve lasten**
Door het beperken van het basispakket wordt de maandelijkse premie fors lager en daalt de totale overheidsbijdrage aan het stelsel. Dat maakt ruimte voor lastenverlichting en voorkomt toekomstige premiestijgingen.
- **Stop met zorg als luxe-arrangement**
De basisverzekering is geen abonnement op welzijn, luxe of gemak. Het moet gaan om noodzakelijke zorg, niet om alles wat 'goed zou zijn'. Het stelsel is er om levens te redden, niet om iemands levensstijl te bekostigen.

- **Behoud solidariteit waar nodig**

Mensen die echt afhankelijk zijn van zorg blijven beschermd: niemand valt buiten de boot. Maar solidariteit verliest draagvlak als iedereen verplicht meebetaalt voor zorg die niet medisch noodzakelijk is.

4.2.2 Zorg in het buitenland: eenvoudige toegang tot buitenlandse zorg

Goede zorg stopt niet bij de grens. Toch maakt het Nederlandse zorgstelsel het onnodig moeilijk om gebruik te maken van medische behandelingen in het buitenland. Door regels, formulieren, toestemmingstrajecten en administratieve barrières wordt de keuzevrijheid van patiënten beperkt, met als gevolg hogere kosten en langere wachttijden in eigen land.

Wij willen dat je zelf kunt kiezen waar je je laat behandelen, in Nederland of daarbuiten. Kwaliteit, beschikbaarheid en prijs mogen daarbij leidend zijn, niet de postcode van de zorgverlener.

Wat wij willen:

- Eenvoudige en directe toegang tot zorg in het buitenland via je zorgverzekering.
- Afschaffing van onnodige toestemmingseisen voor buitenlandse behandelingen.
- Vrije keuze van zorgaanbieder binnen én buiten de landsgrenzen, mits medisch verantwoord.
- Automatische vergoeding van buitenlandse zorgkosten tot het niveau van de Nederlandse benchmark.

Door buitenlandse zorg makkelijker toegankelijk te maken:

- Ontstaat er meer concurrentie, ook voor Nederlandse ziekenhuizen.
- Verminderen we wachttijsten doordat patiënten meer opties hebben.
- Dringen we de zorgkosten terug, zonder concessies te doen aan de kwaliteit.

Zorg is een behoefte van iedereen. Waar de beste zorg beschikbaar is, daar moet je terecht kunnen. Wij kiezen voor een grensoverschrijdende zorgvrijheid die de patiënt centraal zet, niet het systeem.

4.2.3 Zorgaanbod: zorgverzekeringen op maat

Niet iedereen heeft dezelfde zorgbehoefte. Toch dwingt het huidige systeem iedereen in één breed opgezet standaard basispakket, met zorg die je misschien nooit nodig hebt, maar wel verplicht moet meebetalen. Dat is inefficiënt, duur en onvrij.

Wij kiezen voor een andere benadering: keuzevrijheid in de zorgverzekering. Door het basispakket te verkleinen tot een kern van onmisbare zorg, ontstaat er ruimte voor maatwerk. Zorgverzekeraars kunnen dan aanvullende pakketten aanbieden die beter aansluiten op wat mensen daadwerkelijk willen of nodig hebben.

Wat wij willen:

- Verkleining van het basispakket tot essentiële, levensreddende en risicodragende zorg.
- Vrijheid voor zorgverzekeraars om aanvullende pakketten op maat samen te stellen.
- Transparantie in dekking en kosten, zodat verzekerden goed geïnformeerde keuzes kunnen maken.
- Meer concurrentie tussen verzekeraars, waardoor innovatie, kwaliteit en prijsvoordeel toenemen.

Wat dat oplevert:

- Je betaalt alleen voor zorg die je echt nodig vindt
- Je kiest zelf welk pakket het beste past bij jouw levensfase, gezondheid en voorkeuren.
- Zorgverzekeraars worden gestimuleerd om betere service en scherpere prijzen te bieden.

Zorg moet draaien om mensen, niet om uniformiteit. wij willen af van het idee dat de overheid namens jou beslist

welke zorg je nodig hebt. Zorgverzekeringen op maat geven mensen meer grip, meer keuze en uiteindelijk: meer waar voor hun geld.

4.2.4 Zorgkosten: eerlijk zicht op zorgkosten

Zorg lijkt betaalbaar, maar het grootste deel van de werkelijke kosten blijft verborgen. Wij pleiten voor openheid over wat zorg echt kost, én wie dat betaalt. Alleen dan ontstaat er ruimte voor bewuste keuzes en echte zeggenschap.

Onze uitgangspunten:

- **Volledige transparantie over zorgkosten**
De huidige maandelijkse premie toont slechts een fractie van de totale kosten. Het grootste deel wordt bekostigd via belastingen en werkgeversbijdragen, zonder dat mensen daar zicht op hebben.
- **Zichtbaar maken en rechtstreeks doorrekenen van de volledige premie**
Iedere Nederlander ziet voortaan wat de werkelijke zorgpremie is en betaalt die zelf. Daarmee verdwijnt de schijnzekerheid van 'goedkope' zorg

- **Gerichte compensatie voor wie dat nodig heeft**

We laten niemand vallen. Mensen met een lager inkomen worden gecompenseerd via een transparant en eenvoudig belastingstelsel, niet via onbegrijpelijke regelingen of toeslagen.

- **Meer zeggenschap door eerlijkheid**

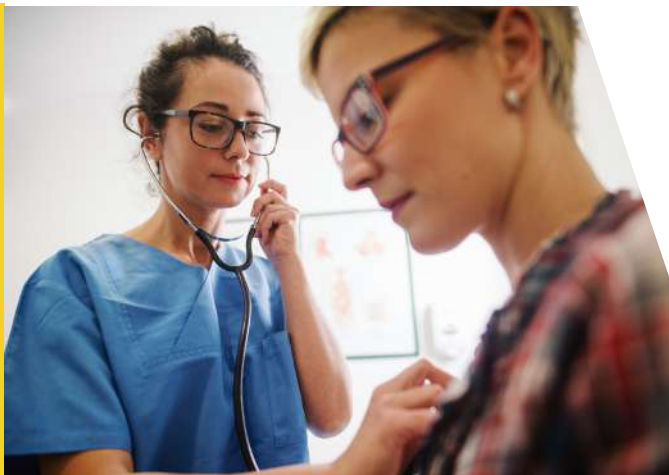
Pas als mensen weten wat zorg kost, kunnen ze er bewust mee omgaan. Transparantie leidt tot verantwoordelijkheid, zowel individueel als collectief.

- **Minder verspilling, meer bewustzijn**

Door kosten inzichtelijk te maken, ontstaat vanzelf meer aandacht voor doelmatigheid en minder ruimte voor onnodige zorg en bureaucratie.

Zorg is van ons allemaal. Maar zolang de kosten onzichtbaar blijven, is echte keuzevrijheid onmogelijk. Wij kiezen voor helderheid, eerlijkheid en een volwassen benadering van de zorg.

“Zorg is een behoefte van iedereen. Waar de beste zorg beschikbaar is, daar moet je terecht kunnen.”

5. ENERGIE, NATUUR EN KLIMAAT

5. ENERGIE, NATUUR EN KLIMAAT

Natuur en energievoorziening raken iedereen. Ze bepalen hoe we wonen, werken en leven en hoe vrij we daarin zijn. Toch is het huidige beleid vooral gevormd door abstracte doelen, bureaucratische modellen en ideologisch wensdenken. De realiteit wordt vaak ondergeschikt gemaakt aan symboliek, terwijl praktische problemen, zoals netcongestie, milieuschade of verlies van zeggenschap blijven liggen.

Wij kiezen voor een andere benadering: realistisch, technisch onderbouwd en gericht op effect. Wij maken scherpe keuzes over wat werkt, wat prioriteit verdient en wie daarover mag beslissen. Of het nu gaat om de bouw van nieuwe kerncentrales, de rol van zon en wind op een eerlijk speelveld, het herstellen van zeggenschap over gaswinning in Groningen, of de bescherming van natuur met aantoonbare waarde – onze koers is helder: weg van ideologie, terug naar verantwoordelijkheid, effectiviteit en democratische controle.

Wij willen:

- Maatregelen voor een stabiele energievoorziening.
- Het regionale energienet sturen met de juiste prioriteiten.
- Eigen zeggenschap over gaswinning voor Groningen.
- Beschermen wat werkt voor mens en omgeving.
- Minder subsidie, meer ondernemerschap voor boeren.
- Een energietransitie met focus op opbrengst.
- Geen recht op schade door vervuiling meer, de vervuiler betaalt.
- Klimaat en natuurregels stoppen die innovatie met foute aannames blokkeren.

Een stabiele energievoorziening, een veerkrachtige leefomgeving en een rechtvaardig milieubeleid zijn geen bijproducten van vage ambities, maar het resultaat van heldere keuzes. Wij kiezen voor beleid dat meetbaar werkt en maatschappelijke opbrengst geeft voor mens en omgeving.

5.1 Energie

Een moderne samenleving draait op een stabiele, betrouwbare en betaalbare energievoorziening. Wij kiezen voor een energiebeleid dat gebaseerd is op technische realiteit in plaats van politieke wensbeelden en ambities. Dat betekent investeren in kernenergie als stabiele basis, stoppen met scheve subsidies die de markt verstoren en een eerlijk en transparant beheer van onze netwerken.

Daarnaast willen we dat regio's, zoals Groningen, zelf zeggenschap krijgen over hun bodemschatten en opbrengsten. Energie moet werken voor de samenleving, stabiel, betaalbaar en democratisch gecontroleerd.

5.1.1 Kernenergie: voor een stabiele energievoorziening

Een stabiel elektriciteitsnet is de ruggengraat van een moderne samenleving. Zonder constante balans tussen vraag en aanbod dreigen black-outs, stroomstoringen en economische schade. Die balans vraagt om meer dan alleen capaciteit, het vraagt om stabiliteit, voorspelbaarheid en technische robuustheid.

Zonnepanelen en windmolens leveren nuttige energie, maar kunnen het elektriciteitsnet niet zelfstandig stabiel houden. Ze produceren alleen wanneer het waait of de zon schijnt, zijn niet regelbaar en leveren geen massatraagheid of reactief vermogen. Daarmee zijn ze technisch niet geschikt als fundament onder een betrouwbare energievoorziening.

Traditionele energiecentrales, zoals gas- en kolencentrales, leveren wel wat nodig is voor netstabiliteit:

- Regelbaar vermogen dat op- en afgeschaald kan worden.
- Inertie door draaiende massas die snelle schommelingen opvangen.
- Reactief vermogen dat de netspanning ondersteunt.

Nederland heeft, in tegenstelling tot sommige buurlanden, geen natuurlijke bronnen zoals waterkracht om dit op te vangen. Daarom is er op termijn maar één technisch realistische optie: nieuwe kerncentrales.

Kerncentrales bieden stabiele, regelbare en betrouwbare stroomproductie, precies wat ons net nodig heeft om stabiel te functioneren naast zon en wind. Zonder nieuwe kernenergie wordt de energietransitie technisch onhoudbaar, economisch onbetaalbaar en maatschappelijk riskant.

Wij pleiten daarom voor:

- De bouw van meerdere nieuwe kerncentrales in Nederland, gericht op lange termijn leveringszekerheid.
- Een energiebeleid gebaseerd op technische noodzaak in plaats van politieke wensbeelden.
- Het gebruiken van gascentrales zolang kernenergie nog niet beschikbaar is, om stabiliteit te garanderen.
- Beëindiging van de gedwongen afbouw van betrouwbare energiecentrales zolang vervangende stabiliteitsbronnen ontbreken.
- Investerings in energie-infrastructuur die aansluit bij een net waarin kernenergie een centrale rol speelt.

- Het afwijzen van subsidie- en dwangmodellen die instabiliteit veroorzaken in plaats van oplossen.

De toekomst van ons energiesysteem ligt niet in utopisch wensdenken, maar in technische realiteit. Wij kiezen voor een robuust elektriciteitsnet dat werkt. Veilig, stabiel en onafhankelijk.

5.1.2 Groene subsidies: regelingen die zon- en windenergie voortrekken zijn niet nodig

Wij willen een vrije energiemarkt waarin technologieën zich op hun eigen merites bewijzen. Zon- en windenergie zijn volwassen technieken geworden die inmiddels een substantieel aandeel in onze energieproductie leveren. De tijd van aanjaagsubsidies en overheidsgaranties is voorbij. In plaats van doorgaan met het kunstmatig bevoordelen van bepaalde technieken, is het tijd om de markt zijn werk te laten doen.

De huidige subsidies en regelingen creëren ernstige marktverstoringen. Niet alleen drukken ze succesvolle technologieën naar voren ten koste van andere oplossingen, maar ze veroorzaken ook:

- Oversubsidiëring van projecten die zonder steun rendabel zouden zijn.

- Vervorming van de energiemarkt, waardoor andere, mogelijk stabielere of goedkopere oplossingen geen eerlijke kans krijgen.
- Opdrijving van netkosten, omdat zon en wind grootschalige en dure netwerkverzwaring vereisen.
- Systeemonbalans, omdat wind- en zonne-energie onvoorspelbaar zijn en het elektriciteitsnet destabiliseren.

Deze gevolgen brengen hoge maatschappelijke kosten met zich mee en maken de energietransitie onnodig duur en technisch complex. De energiemarkt moet daarom opnieuw worden ingericht met technologische neutraliteit als uitgangspunt: geen voortrekkersrol meer voor specifieke bronnen, maar een gelijk speelveld waarop efficiëntie en betrouwbaarheid de doorslag geven.

Wij pleiten daarom voor:

- Het stopzetten van nieuwe subsidies en garantstellingen voor wind- en zonne-energieprojecten.
- Het zorgvuldig afbouwen van bestaande subsidieregelingen, met respect voor lopende afspraken.
- Een gelijk speelveld voor alle energietechnologieën, waarbij de markt bepaalt welke oplossingen levensvatbaar zijn.

- Transparantie over de werkelijke maatschappelijke kosten van elke vorm van energieproductie.
- Afschaffing van verplichtingen voor energieleveranciers om opgelegde hoeveelheden duurzame energie af te nemen.
- Herijking van het klimaatbeleid op basis van kosten, effectiviteit en technische haalbaarheid in plaats van ideologie.

De rol van de overheid is niet om winnaars aan te wijzen, maar om voorwaarden te scheppen voor een stabiele, betrouwbare en betaalbare energievoorziening. Wie gelooft in innovatie, vertrouwt op de kracht van concurrentie en vrije keuze.

Wij kiezen daarom voor een energiemarkt zonder bevoordeling, waar zon en wind meedoen op hun eigen kracht en de beste ideeën vanzelf boven komen drijven.

5.1.3 Netbeheer: het regionale energienet sturen met de juiste prioriteiten

De regionale elektriciteitsnetten zijn van cruciaal belang voor woningen, bedrijven en de energietransitie. Toch worden de netbeheerders nu bestuurd door provincies en gemeenten die andere belangen dienen. In plaats van te investeren in capaciteit en betrouwbaarheid, worden middelen afgeroomd om gaten in overheidsbegrotingen te dichten. Dat ondermijnt het netwerk en vertraagt de aansluiting van nieuwe woningen, bedrijven en duurzame opwek.

Wij willen dat netbeheerders weer worden bestuurd met één doel: een goed werkend energienet. Geen politiek gekonkel, geen financiële afroming, maar duidelijke publieke verantwoordelijkheid.

Wij pleiten voor:

- **Overdracht van eigenaarschap naar de inwoners van Nederland.**
Net als bij de waterschappen komt het bestuur van regionale netbeheerders in handen van functionele democratische organen, gericht op één taak: energie-infrastructuur.
- **Geen begrotingspolitiek met netwerkgeld.**
Gemeenten en provincies mogen geen geld meer onttrekken aan netbeheerders om hun eigen begrotingen sluitend te krijgen.
- **Sturing op betrouwbaarheid en capaciteit.**
Besturen worden verantwoordelijk voor onderhoud, uitbreiding en toekomstbestendigheid van het midden- en laagspanningsnet, zonder politieke zijsporen.
- **Betrokkenheid en zeggenschap voor mensen.**
Inwoners krijgen via verkiezingen invloed op wie hun regionale netbeheer aanstuurt. Geen technocratie of partijpolitiek, maar functionele democratie.
- **Duidelijk en transparant geldgebruik.**
Elke euro uit het netwerk gaat terug naar het netwerk. Publieke eigendom blijft behouden, maar met heldere verantwoordelijkheid.

We willen een energienet dat werkt, bestuurd wordt met focus en eerlijk wordt betaald. Netbeheer is geen melkkoe voor lokale overheden, maar een vitale publieke taak die vraagt om duidelijke doelen en directe zeggenschap.

5.1.4 Groningen: zeggenschap over gaswinning voor Groningen

Jarenlang is Groningen gebruikt als nationale energiebron, zonder dat de regio zeggenschap had over wat er uit de bodem werd gehaald, laat staan wat er met de opbrengsten gebeurde. De gevolgen: schade, onveiligheid en wantrouwen. Terwijl de rest van Nederland profiteerde, zaten Groningers met de risico's.

Wij kiezen voor een grote omslag. Groningers moeten zelf bepalen wat er met hun gas gebeurt. Niet Den Haag, niet internationale energiebedrijven, maar de regio zelf.

Wij pleiten voor:

- **Zeggenschap over gasvelden naar Groningen.**
De besluitvorming over eventuele hervatting van gaswinning komt exclusief in handen van een democratisch gekozen Gronings Gasfonds.
- **Geen landelijke bemoeienis meer.**
De landelijke overheid krijgt geen rol meer in het aansturen, afdwingen of blokkeren van gaswinningsbesluiten in Groningen.
- **Alle opbrengsten blijven in de regio.**
Eventuele inkomsten uit gaswinning gaan volledig naar het Gronings Gasfonds. Geen afroming door het Rijk, geen verdeelsleutel via Den Haag.
- **Groningers beslissen zelf, ook over niet winnen.**
Of er nog gas wordt gewonnen en onder welke voorwaarden, bepaalt de regio zelf. Ook het besluit om het gas definitief in de grond te laten is aan hen.
- **Herstel van vertrouwen door echte autonomie.**
Niet met excuses of symboliek, maar door daadwerkelijke overdracht van zeggenschap en inkomsten. Dat is de enige rechtvaardige manier om het onrecht van de afgelopen decennia te compenseren.

Wij staan voor regionale democratie en eigenaarschap. Groningen verdient het om zelf te beslissen over haar bodemschatten en over haar toekomst.

5.2 Natuur en landbouw

Wij kiezen voor natuurbeleid dat toekomstgericht en eerlijk is. Niet het krampachtig behouden van historisch cultuurlandschap, maar bescherming van ecosystemen die biodiversiteit versterken, klimaatproblemen helpen oplossen en direct bijdragen aan leefkwaliteit. Natuur moet werken voor mens én milieu.

5.2.1 Natuurbeleid: bescherm wat werkt voor mens en omgeving

We maken een einde aan de stilzwijgende voorkeur voor schraal cultuurlandschap. Natuurbeleid moet zichtbaar bijdragen aan biodiversiteit en leefkwaliteit en eerlijk zijn over wie betaalt.

In Nederland wordt vooral voedselarme natuur beschermd: heide, schrale graslanden, hoogveen. Deze landschappen zijn kwetsbaar en zeldzaam, maar bestaan vaak alleen dankzij actief en kostbaar beheer. Ze worden gekoesterd als 'oernatuur', terwijl ze in werkelijkheid voortkomen uit eeuwenlange menselijke invloed.

Tegelijkertijd blijven voedselrijke systemen zoals wetlands en moerasbossen structureel onderbelicht. En dat terwijl ze water zuiveren, CO₂ opslaan, natuurlijke plaagbestrijding versterken en de ecologische veerkracht van het landschap vergroten. Ook zijn dit soort ecosystemen wereldwijd schaarser dan schrale natuur en leveren ze zichtbare baten voor mens en omgeving.

Wij willen dat natuurbeleid zich uitspreekt over de waarden die eraan ten grondslag liggen. Wat we beschermen, moet uitlegbaar zijn. En wie de kosten draagt, mag weten waarvoor.

Daarom kiezen wij voor:

- Transparantie over de morele keuzes achter natuurbeleid.
- Expliciete erkenning van voedselrijke natuurtypen en hun ecosysteemdiensten.
- Afbouw van beleid dat historisch landschap krampachtig in stand houdt.
- Ruimte voor multifunctionele natuur binnen landbouw, steden en rivieren.

Wij zijn tegen ideologische bevrozing van het verleden, maar een toekomstgericht natuurbeleid dat werkt voor mens én ecosysteem.

5.2.2 Landbouw: minder subsidie, meer ondernemerschap

We bouwen landbouwsubsidies af en schrappen tegelijk nationale koppen, kostprijsverhogende regels en het stikstofmodel AERIUS. Boeren krijgen zo hun ondernemerschap terug. Nu houden subsidies hen gevangen in een web van regels, inspecties en afhankelijkheid van Brussel. De concurrentiepositie wordt momenteel bepaald door beleid, niet door vakmanschap. Door te stoppen met deze verstikkende aanpak ontstaat ruimte voor innovatie, lagere kosten en eerlijke concurrentie, waardoor voedsel weer normaal geproduceerd en geprijsd kan worden.

5.3 Klimaat en milieu

Wij kiezen voor een realistisch klimaat- en milieubeleid. Geen symboliek of dwang, maar maatregelen die tastbaar resultaat opleveren: een stabiel energiesysteem, vervuilers die zelf betalen voor de schade die zij veroorzaken en regels gebaseerd op feiten in plaats van modellen. Zo maken we de transitie haalbaar, betaalbaar en eerlijk.

5.3.1 Klimaatbeleid: energietransitie met focus op opbrengst

Klimaatbeleid is nu te vaak gericht op abstracte doelen zoals CO₂-plafonds of temperatuurmodellen, terwijl de overheid nauwelijks invloed heeft op het wereldklimaat. Wat wel binnen bereik ligt, is de aanpak van knelpunten in onze eigen energievoorziening. Vrij Verbond kiest voor een praktische koers: investeer dáár waar het rendoert.

We zetten in op maatregelen die direct effect hebben op de betaalbaarheid, beschikbaarheid en betrouwbaarheid van energie. Niet omdat het moet van Brussel, maar omdat het nodig is voor onze economie, onze onafhankelijkheid en onze leefomgeving.

Wij kiezen voor:

- **Geen CO₂-doelen, maar concrete investeringen in infrastructuur.**
De overheid moet stoppen met sturen op klimaatmodellen en zich richten op tastbare verbeteringen die bedrijven en mensen daadwerkelijk vooruithelpen.
- **Versnelling van netuitbreiding en netverzwaring.**
Netcapaciteit is de bottleneck van de energietransitie. Zonder een robuust net geen warmtepompen, laadpalen of elektrische productie.
- **Snellere procedures en minder vergunningenrompslomp.**
Projecten voor opwek, opslag en infrastructuur mogen niet vastlopen in jarenlange procedures. We maken bouwen eenvoudiger, zonder de veiligheid uit het oog te verliezen

- **Focus op binnenlandse opwek en energiezekerheid.**
We stimuleren investeringen in wind-, zonne- en kernenergie en opslag die bijdragen aan een stabiele stroomvoorziening, los van geopolitieke afhankelijkheden.
- **Elektrificatie volgt vanzelf als de basis op orde is.**
Als stroom beschikbaar, betaalbaar en betrouwbaar is, zullen mensen en bedrijven uit eigen beweging overstappen op elektrisch vervoer, verwarming en productie.

Wij kiezen voor een energietransitie op eigen kracht, met de grootste impact en de minste verspilling. Geen symboliek, geen dwang, maar slimme keuzes met tastbaar resultaat.

5.3.2 Milieubeleid: de vervuiler betaalt

Milieuschade komt vaak terecht bij mensen die er niets mee te maken hebben. Gezondheidsschade door fijnstof, vervuiling van lucht of grondwater en chemische lozingen worden afgewenteld op omwonenden en de samenleving. Ondertussen komen bedrijven die verantwoordelijk zijn meestal weg met onduidelijke vergunningen, juridische vertraging of symbolische boetes.

Wij willen dat de schade komt te liggen waar die hoort: bij de veroorzaker. Niet de burger betaalt, maar de vervuiler.

Wij pleiten voor:

- **Directe aansprakelijkheid voor gezondheidsschade door vervuiling.**
Bedrijven worden wettelijk verantwoordelijk voor schade veroorzaakt door uitstoot van fijnstof, lozingen van chemische stoffen en andere vormen van milieuvervuiling, mits de causaliteit feitelijk kan worden vastgesteld.
- **Eenvoudige en toegankelijke procedures voor mensen.**
Slachtoffers van milieuschade moeten laagdrempelig juridische stappen kunnen zetten. Wij maken procedures digitaal, betaalbaar en begrijpelijk.
- **Verhoging van schadevergoedingen.**
Vergoedingen worden realistischer en gaan ook gelden voor indirecte schade, zoals afgenomen woongenot of verminderde gezondheid.
- **Snellere rechtsgang bij milieuschade.**
We versnellen de behandeling van milieuzaken, zodat bedrijven zich niet kunnen verschuilen achter eindeloze procedures.
- **Financiële prikkel om niet te vervuilen.**
Als de maatschappelijke kosten bij het bedrijf zelf terechtkomen, wordt schoon produceren vanzelf aantrekkelijker dan vervuilen.

Wij kiezen voor een eerlijk milieubeleid waarin verantwoordelijkheid, gezondheid en rechtsgelijkheid vooropstaan. Vervuilen mag nooit goedkoper zijn dan zorgvuldig omgaan met mens en omgeving.

5.3.3 'Groene' regels: klimaat en natuurregels blokkeren innovatie met foute aannames

Klimaat- en natuurbeleid is in Nederland steeds meer gebaseerd op modellen, inschattingen en aannames, niet op directe metingen of feitelijke schade.

Dit leidt tot blokkades voor woningbouw, landbouw, infrastructuur en het bedrijfsleven, terwijl de feitelijke impact op natuur en milieu vaak onzeker of afwezig is.

Wij willen af van regels die op papier misschien logisch lijken, maar in de praktijk innovatie en vooruitgang onmogelijk maken. We kiezen voor beleid gebaseerd op meetbare realiteit, niet op ideologische of statistische constructies.

Wij pleiten voor:

- **Vervanging van modelbeleid door meetbaar beleid:**
Stikstof- en milieubeleid moet gebaseerd zijn op directe metingen in plaats van computermodellen die werken met grove aannames en foutmarges.
- **Stoppen met generieke stikstofblokkades:**
Alleen projecten die aantoonbaar schade veroorzaken aan specifieke natuurgebieden mogen worden beperkt, niet elke boerderij of bouwlocatie bij voorbaat.
- **Einde aan beleid dat groei belemmert op basis van schattingen:**
Projecten die bijdragen aan wonen, werken en energie moeten kunnen doorgaan als er geen aantoonbare schade is, ook als modellen anders voorspellen.
- **Ruimte voor innovatie in plaats van beperking:**
Boeren, bouwers en bedrijven krijgen ruimte om duurzame technieken te ontwikkelen, zonder verstikt te worden door modelregels.
- **Objectieve beoordeling in plaats van ideologische kaders:**
Milieubeleid moet gaan over feitelijke effecten en haalbare doelen, niet over politieke agenda's of symbolische reductiedoelen.

We kiezen voor een realistisch milieubeleid dat ruimte geeft aan innovatie, economische groei en echte oplossingen. Nederland heeft geen tekort aan ideeën, het heeft een overschot aan regels gebaseerd op giswerk.

6. KINDEREN, OPVOEDING EN ONDERWIJS

6. KINDEREN, OPVOEDING EN ONDERWIJS

Goed onderwijs begint in de klas, bij de relatie tussen leraar en leerling. Toch verdwijnen de stijgende uitgaven steeds vaker in managementlagen, bureaucratie en dure structuren, terwijl de kwaliteit achterblijft.

Wij willen dat onderwijsgeld direct terechtkomt waar het verschil wordt gemaakt, bij leraren en leerlingen. Minder regels en overhead, meer tijd, aandacht en middelen in het klaslokaal.

Ook in het hoger onderwijs kiezen we voor eerlijkheid en verantwoordelijkheid. Studeren is waardevol, maar de kosten mogen niet blindelings worden afgewenteld op de belastingbetaler. Wij willen dat studenten vrijheid hebben in hun keuze, maar ook verantwoordelijkheid dragen voor de consequenties daarvan. Geen cadeaus, maar eerlijke verdeling van lasten en toegang tot transparante leenmogelijkheden.

Wij willen:

- Heldere eindtermen, vrijheid in aanpak.
- Meer tijd voor goed onderwijs.
- Meer regie voor ouders en scholen.
- Hoger onderwijs keuzes vanuit eigen verantwoordelijkheid.
- Focus op lezen, schrijven en rekenen.
- Proportioneel meer geld naar de klas.
- Minder verspilling en meer eigen verantwoordelijkheid.

Zo bouwen we aan een onderwijssysteem dat investeert in mensen, niet in structuren. Vrijheid in aanpak, verantwoordelijkheid in financiering en kwaliteit in de klas, dat is de basis voor een sterke en vrije samenleving.

6.1 Onderwijs

Onderwijs is de sleutel tot vrijheid en zelfstandigheid. Het geeft kinderen de basis om hun talenten te ontwikkelen, kritisch te denken en hun eigen weg te vinden in de

samenleving. Wij willen een onderwijssysteem dat ruimte laat voor diversiteit en keuzevrijheid, met vertrouwen in ouders, leraren en leerlingen in plaats van sturing vanuit Den Haag.

Wij kiezen voor duidelijke eindtermen en een stevig fundament in basisvaardigheden zoals lezen, schrijven en rekenen. Hoe scholen die doelen bereiken, is aan hen. Geen centrale bemoeienis met methodes of ideologie, maar vertrouwen in vakmanschap en pedagogische visie.

Daarbij hoort minder bureaucratie, meer zeggenschap voor ouders en leraren, en ruimte voor innovatieve en alternatieve vormen van onderwijs. In het hoger onderwijs maken we de financiering eerlijker en transparanter, zodat instellingen zich moeten bewijzen met kwaliteit en relevantie.

Vrij Verbond staat voor onderwijs dat kinderen voorbereidt op een vrije toekomst, met heldere doelen en vrij in aanpak. Altijd gericht op kennis, zelfvertrouwen en persoonlijke groei.

6.1.1 Onderwijsaanpak: heldere eindtermen, vrijheid in aanpak

Wij geloven in een onderwijsstelsel dat ruimte biedt voor diversiteit, innovatie en eigen verantwoordelijkheid. Daarom stelt de overheid niet langer gedetailleerde leerdoelen of lesmethodes vast, maar beperkt zij zich tot het vaststellen van een objectief staatsexamen dat de noodzakelijke basisvaardigheden meet.

Door enkel de eindtermen helder en toetsbaar te maken, geven we scholen en ouders maximale vrijheid om hun eigen weg te kiezen. Dit stimuleert verschillende onderwijsvisies en -methoden, waardoor leerlingen profiteren van maatwerk en innovatieve onderwijsvormen.

Met deze aanpak ontstaat een transparant en flexibel onderwijssysteem dat zich aanpast aan de behoeften van leerlingen en de dynamiek van onze tijd, zonder onnodige bureaucratie en overheidsbemoeienis.

6.1.2 Scholen: meer tijd voor goed onderwijs

Goed onderwijs begint met tijd, aandacht en vakmanschap. Wij willen dat scholen en leraren weer kunnen doen waarvoor ze zijn opgeleid: lesgeven en leerlingen begeleiden. Daarom zetten wij in op een radicale vermindering van bureaucratie en onnodige regelgeving in het onderwijs.

Scholen zijn nu verstrikt geraakt in een web van formulieren, verantwoordingsplicht, externe toetsdruk en administratieve procedures. Leraren verliezen kostbare uren aan taken die niets te maken hebben met onderwijsinhoud of leerlingontwikkeling. Dit leidt tot werkdruk, burn-out en een uitholling van het beroep van docent.

Wij willen de balans herstellen en het onderwijs weer in handen leggen van professionals.

Wij pleiten voor:

- **Het schrappen van onnodige administratieve verplichtingen richting overheid,** onderwijsinspectie en andere controlerende instanties. Alleen datgene wat echt bijdraagt aan de kwaliteit van onderwijs wordt nog gevraagd.
- **Minder beleidslagen binnen scholen.** Schoolbesturen worden kleiner en slagvaardiger, zodat de afstand tussen leraar en besluitvorming afneemt.
- **Geen overheidsbemoeienis met didactiek of de inrichting van lessen.** Docenten en scholen krijgen de vrijheid om naar eigen inzicht les te geven, binnen duidelijke, objectieve eindtermen.
- **Afschaffen van de toetsdruk en externe verantwoordingscultuur.** Gestandaardiseerde eindtoetsen zijn voldoende om inzicht te krijgen in het leerresultaat. Niet alles hoeft gemeten, getoetst of gerapporteerd te worden.
- **Meer autonomie voor scholen in personeelsbeleid, planning en onderwijsaanpak.** Wat werkt in een dorpsschool hoeft niet hetzelfde te zijn als in een stedelijke klas. Diversiteit en maatwerk worden juist gestimuleerd.
- **Kostenbesparing door bureaucratieversimpeling.** Minder regels betekent minder toezicht, minder staf, minder externe advieskosten en dus: meer geld naar de klas.

Wij kiezen voor vertrouwen in onderwijsprofessionals. Door de regeldruk te verlagen, geven we scholen de ruimte om zich volledig te richten op hun kerntaak: leerlingen voorbereiden op een zelfstandige toekomst in een vrije samenleving. Want goed onderwijs floreert bij vertrouwen, niet bij controle.

6.1.3 Onderwijs: meer regie voor ouders en scholen

Wij willen het onderwijs weer teruggeven aan de mensen die er het meest bij betrokken zijn: ouders, leraren en scholen zelf. Onderwijs is geen standaardproduct van de overheid, maar een levende samenwerking tussen opvoeding, kennisoverdracht en persoonlijke ontwikkeling. Die verantwoordelijkheid hoort dus ook daar te liggen, niet in Den Haag.

Op dit moment bepaalt de overheid in toenemende mate wat kinderen leren, hoe ze leren, op welk tempo en volgens welke methode. Dat leidt tot een uniform en bureaucratisch onderwijssysteem waarin weinig ruimte is voor maatwerk, innovatie of pedagogische visie.

We willen de regie terugleggen bij ouders en scholen, zodat het onderwijs weer aansluit bij de unieke behoeften van elk kind.

Dat betekent:

- Ouders krijgen structureel meer zeggenschap over het onderwijs van hun kind, zowel via medezeggenschap als via keuzemogelijkheden tussen verschillende scholen en onderwijsvormen.
- Scholen krijgen de vrijheid om hun onderwijsvisie vorm te geven binnen heldere, objectieve eindtermen. Dat betekent geen gedetailleerde lesprogramma's of verplichte lesmethodes meer vanuit de overheid.

- Onderwijsdiversiteit wordt gestimuleerd. Scholen mogen zich onderscheiden in pedagogiek, levensbeschouwing, tempo en inhoud, zodat ouders werkelijk kunnen kiezen wat het beste bij hun kind past.
- Overheidsrol beperkt zich tot toezicht op minimale eindniveaus en veiligheid, niet tot inhoudelijke sturing van het leerproces.
- Thuisonderwijs, alternatieve onderwijsvormen en particuliere scholen krijgen gelijke rechten en ruimte, zolang zij voldoen aan de objectieve eindtermen en wettelijke kaders.
- Medezeggenschap van ouders wordt versterkt, met echte invloed op curriculum, schoolbeleid en onderwijskundige keuzes, in plaats van een louter formele rol.

Wij kiezen voor een onderwijssysteem gebaseerd op vertrouwen, keuzevrijheid en ouderlijke verantwoordelijkheid. Door scholen ruimte te geven en ouders serieus te nemen, ontstaat er onderwijs dat levend, betrokken en toekomstgericht is, in plaats van standaard en opgelegd van bovenaf.

Want geen kind is gemiddeld en goed onderwijs begint met het erkennen van verschil.

6.1.4 Hoger onderwijs: keuzes vanuit eigen verantwoordelijkheid

Wij willen een hoger onderwijssysteem gebaseerd op eigen verantwoordelijkheid, duidelijke keuzes en eerlijke financiering. We stoppen met de automatische overheidsbekostiging van het mbo, hbo en wo. In plaats van miljarden belastinggeld te besteden aan instellingen die niet altijd kwaliteit of arbeidsmarktrelevantie leveren, laten we studenten en werkgevers gezamenlijk investeren in onderwijs dat voor hen daadwerkelijk waarde heeft.

De overheid biedt waar nodig transparante en marktconforme leenmogelijkheden aan, zonder rente-opstapeling of studielastverzwaring. Bovendien krijgt elke volwassene een aanvulling wanneer nodig door middel van ons negatieve inkomstenbelastingvoorstel.

Door de directe relatie tussen betalende student en onderwijsinstelling komt de focus te liggen op inhoud, kwaliteit en resultaat. Instellingen moeten zich bewijzen met opleidingen die echt iets opleveren, niet met rapportages of politieke prioriteiten. Minder bureaucratie, minder verspilling en meer doelmatigheid zijn het gevolg. Dit verlicht bovendien de financiële druk

op de overheidsbegroting, waardoor ruimte ontstaat voor echte kerntaken van de staat.

We begrijpen dat sommige mensen vrezen dat studeren dan alleen nog voor de rijken zal zijn. Wij delen die zorg niet. Met dit model krijgt iedereen die de capaciteiten en motivatie heeft toegang tot hoger onderwijs, maar op basis van keuze en verantwoordelijkheid, niet van automatische aanspraak. Juist door het systeem transparanter en eerlijker te maken, voorkom je verspilling, overconsumptie van opleidingen zonder perspectief en langdurige afhankelijkheid van overheidssubsidie.

Wie bewust kiest om te investeren in een studie die waarde toevoegt, voor zichzelf en voor de samenleving, verdient de ruimte om dat te doen, met ondersteuning waar nodig. Hoger onderwijs wordt zo weer een persoonlijke keuze met maatschappelijke betekenis, in plaats van een vanzelfsprekende collectieve uitgave zonder richting.

Wij kiezen voor een volwassen hoger onderwijssysteem: betaalbaar, gericht en in dienst van de student, niet van het systeem.

6.1.5 Basisonderwijs: focus op lezen, schrijven en rekenen

Wij kiezen voor basisonderwijs dat kinderen een stevige basis geeft en ruimte laat voor hun persoonlijke ontwikkeling. De kern van goed onderwijs ligt in lezen, schrijven en rekenen. Vaardigheden die kinderen nodig hebben om zelfstandig, kritisch en weerbaar in het leven te staan. Deze basisvaardigheden vormen de toegangspoort tot verdere ontwikkeling, vrijheid en zelfbeschikking.

Tegelijkertijd erkennen wij dat elk kind uniek is. Persoonlijke groei, talentontwikkeling en vorming vinden niet plaats onder één centraal opgelegd moreel kader, maar in een omgeving die ruimte laat voor

verschil, nieuwsgierigheid en creativiteit. Onderwijs moet kinderen niet in één mal proberen te persen, maar hen juist ondersteunen in het ontdekken van hun eigen mogelijkheden.

Vandaag de dag wordt het onderwijs overspoeld met maatschappelijke en ideologische opdrachten. Deze centrale sturing vanuit de overheid leidt tot overbelasting van leraren en verdringt de aandacht voor de kerntaken van het onderwijs. Wat kinderen echt nodig hebben, raakt ondergesneeuwd.

Wij willen het basisonderwijs terugbrengen tot waar het voor bedoeld is: kennisoverdracht, ontwikkeling van basisvaardigheden en een veilige leeromgeving waar kinderen leren denken en zichzelf leren kennen.

Onze uitgangspunten zijn:

- Focus op lezen, schrijven en rekenen als essentiële basisvaardigheden.
- Ruimte voor persoonlijke ontwikkeling, talent en eigenheid van elk kind.
- Vrijheid voor scholen en ouders om pedagogische invulling en groei te bepalen.
- Stoppen met opleggen van ideologische en maatschappelijke programma's.
- Vertrouwen in leraren, ouders en kinderen als eigenaren van het leerproces.

- Een veilige en stimulerende leeromgeving waarin kinderen zichzelf kunnen ontdekken.

Want onderwijs is er niet om kinderen op te voeden volgens de normen van de overheid, maar om hen te leren zelfstandig te worden, te begrijpen wat ze lezen, zich helder uit te drukken en met vertrouwen hun eigen weg te vinden. Die vrijheid begint met goede basisvaardigheden en het vertrouwen in ouders, leraren en kinderen zelf.

Wij kiezen voor onderwijs gericht op leren, niet op heropvoeding. Voor scholen die lesgeven, niet opvoeden. En voor kinderen die leren wie ze zijn door te weten wat ze kunnen.

6.2 Bekostiging van het onderwijs

Onderwijs is een investering in de toekomst, maar de manier waarop we het nu financieren levert te veel verspilling en te weinig resultaat op. Steeds meer geld verdwijnt in managementlagen en structuren, terwijl het klaslokaal en de leraar juist tekortkomen. Ook in het hoger onderwijs worden collectieve middelen gebruikt voor studies die niet altijd aansluiten bij de samenleving of arbeidsmarkt, terwijl afgestudeerden en bedrijven, later vaak zelf financieel profiteren.

Wij kiezen voor een eerlijker en doelgerichter systeem. Meer geld direct naar de klas, minder naar bureaucratie, en een studiefinanciering die gebaseerd is op eigen keuze en verantwoordelijkheid in plaats van op subsidies en cadeaus. Zo zorgen we dat onderwijsgeld terecht komt waar het het meeste oplevert, bij leraren, leerlingen en studenten zelf.

6.2.1 Onderwijsgeld: meer geld naar de klas

Wij kiezen voor een directe investering in wat er werkelijk toe doet in het onderwijs: de relatie tussen leraar en leerling. De afgelopen jaren zijn de onderwijsuitgaven

sterk gestegen, maar dat vertaalt zich niet in betere resultaten of hogere kwaliteit. Een groeiend deel van het budget verdwijnt in managementlagen, ondersteuningsstructuren en dure systemen die ver afstaan van het klaslokaal.

Wij willen het tij keren. Het geld dat we aan onderwijs uitgeven, moet zoveel mogelijk terecht komen bij leraren en leerlingen. Dat betekent minder geld naar beleidslagen, ondersteunend personeel en projectstructuren en meer naar de klas zelf.

Onze uitgangspunten:

- Meer budget rechtstreeks naar het klaslokaal en de leraar.
- Beperking van managementfuncties en ondersteunende taken die niet bijdragen aan leskwaliteit.
- Afschaling van dure systemen en beleidsstructuren die het onderwijs niet verbeteren.
- Eenvoudigere financiering: geld gaat naar scholen, niet naar programma's.
- Structurele verlaging van werkdruk voor leraren door minder bureaucratie en meer handen in de klas.
- Transparantie over waar onderwijsbudget aan besteed wordt, met meetbare focus op leskwaliteit.

Door de middelen te concentreren op de plek waar ze het meest effect hebben – in het lokaal, bij de leraar en bij het kind – maken we het onderwijs doeltreffender, goedkoper en rechtvaardiger. Goed onderwijs begint niet op kantoor, maar in de klas.

Wij staan voor onderwijsbeleid dat investeert in mensen, niet in structuren. Voor scholen die lesgeven, niet managen. En voor kinderen die beter leren, doordat leraren beter kunnen werken.

6.2.2 Studiefinanciering: minder verspilling en meer eigen verantwoordelijkheid

Studeren is een keuze, geen recht op subsidie. Toch betaalt de belastingbetaler nu miljarden aan studiefinanciering, ook voor opleidingen die weinig bijdragen aan samenleving of arbeidsmarkt. Tegelijkertijd gaan veel afgestudeerden later bovenmodaal verdienen. Dat is geen rechtvaardige verdeling van kosten en baten.

Wij willen een systeem waarin studenten vrijheid hebben in hun studiekeuze, maar ook verantwoordelijkheid dragen voor de consequenties daarvan. Geen cadeaus, geen generieke subsidies, maar eerlijke verdeling van lasten.

Wij pleiten voor:

- Afschaffing van de studiefinanciering als gift of basisbeurs, de belastingbetaler hoeft niet op te draaien voor individueel rendement.
- Mogelijkheid tot marktconforme studieleningen via de overheid.
- Gelijke behandeling van alle studenten. Financiering wordt niet meer bepaald door lobby, het niveau van de opleiding of politieke gunst.

- Aandacht voor rendement en verantwoordelijkheid.
Iedereen mag studeren wat hij/zij zelf wil, maar
de kosten worden niet op de samenleving afgewenteld.

Wij kiezen voor een volwassen benadering van onderwijs:
vrijheid in keuze, verantwoordelijkheid in betaling.
Studeren is waardevol, maar dat maakt het nog geen
collectieve plicht om alles te bekostigen.

“Wij kiezen voor onderwijs
dat richt op leren, niet op
heropvoeding. En voor
kinderen die leren wie ze
zijn door te weten wat ze
kunnen.”

7. NEDERLAND IN DE WERELD

7. NEDERLAND IN DE WERELD

In een steeds complexere wereld staat Nederland voor grote keuzes. Globalisering, geopolitieke spanningen en internationale samenwerking zijn onmiskenbaar van invloed op ons dagelijks leven, onze veiligheid en onze welvaart. Toch mogen we nooit uit het oog verliezen dat onze eerste verantwoordelijkheid ligt bij de Nederlandse burger, onze eigen soevereiniteit en onze nationale belangen.

Wij kiezen voor een koers waarin Nederland stevig in zijn schoenen staat, onafhankelijk en kritisch, met een realistisch en rechtvaardig buitenlands en migratiebeleid. Wij geloven niet in meeliften op machtige bondgenootschappen die onze vrijheid beperken of ons onnodig betrekken in conflicten die onze veiligheid niet dienen. Tegelijkertijd erkennen we het belang van open handel, samenwerking en het beschermen van onze waarden.

Wij willen:

- Eerlijke regelingen voor mensen die wat toevoegen
- Grip op migratie, ruimte voor wie bijdraagt
- Een neutrale koers in het buitenland
- Een sterke en moderne krijgsmacht
- Een beroepsleger van vrije mensen
- Meer zeggenschap over ons eigen land

Dit hoofdstuk schetst onze visie op hoe Nederland zich in de wereld zou moeten bewegen: als een land dat zijn eigen belangen durft te verdedigen, helder kiest wie welkom is in onze samenleving en een krijgsmacht onderhoudt die ons écht kan beschermen. Met een duidelijke grens ten opzichte van de Europese Unie en haar groeiende politieke invloed, pleiten wij voor meer zeggenschap en minder ongevraagde inmenging.

Kortom, Nederland in de wereld betekent voor ons: eigen regie, veiligheid, rechtvaardigheid en een open blik die past bij een vrij en volwassen land.

7.1 Arbeidsmigratie en immigratie

Nederland is een open land dat profiteert van handel, kennis en samenwerking. Maar migratie mag nooit een automatisme zijn dat ten koste gaat van onze samenleving. Wij kiezen voor een eerlijk en realistisch beleid: ruimte voor mensen die daadwerkelijk bijdragen, duidelijke grenzen tegen misbruik en gelijke regels voor iedereen.

Arbeidsmigratie is welkom waar de economie er echt om vraagt – bijvoorbeeld in de zorg, techniek en landbouwsector – maar altijd tegen marktconforme lonen en zonder fiscale privileges of schijnconstructies. Voor immigratie geldt dat Nederland zelf de regie terugpakt. Geen onbeheerste instroom die ons woningaanbod, sociale zekerheid en samenhang onder druk zet, maar een koers waarin we zelf bepalen wie welkom is en onder welke voorwaarden.

Wij staan voor een humane maar nuchtere aanpak: eerlijk, selectief en in het belang van Nederland.

7.1.1 Arbeidsmigratie: eerlijke regelingen voor mensen die wat toevoegen

Onze economie heeft behoefte aan mensen die willen en

kunnen werken. Tegelijk zorgen gebrekkige regelgeving en fiscale privileges voor scheve verhoudingen, spanningen op de arbeidsmarkt en onterechte bevoordeling van sommige groepen. Wij kiezen voor een helder en eerlijk beleid: arbeidsmigratie wanneer nodig, op basis van marktconforme lonen en zonder uitzonderingsposities.

Onze voorstellen:

- **Arbeidsmigratie gericht op echte vraag**

We versoepelen arbeidsmigratie van binnen- en buiten Europa alleen als er sprake is van aantoonbare economische behoefte, bijvoorbeeld in de techniek, zorg, bouw en de landbouw. Geen open deuren, maar doelgerichte instroom.

- **Gelijk loon voor gelijk werk**

Arbeidsmigranten werken altijd tegen marktconforme lonen, volgens dezelfde regels als Nederlandse werknemers. Uitzonderingen of verdringing worden niet toegestaan.

- **Afschaffen expat-regeling**

De 30%-regeling, waarbij expats een fors deel van hun inkomen belastingvrij mogen houden, schaffen we volledig af. Dit leidt tot oneerlijke concurrentie en ondermijnt het draagvlak voor het belastingstelsel. Iedereen hoort in Nederland onder gelijke fiscale voorwaarden te vallen. Als de belasting dusdanig hoog is dat het een afschrikkende werking heeft, geldt dat ook voor Nederlanders.

- **Ruimte voor wie bijdraagt**

Mensen die bijdragen aan de samenleving zijn welkom en worden goed beschermd, maar altijd onder eerlijke voorwaarden. Geen goedkoop werk via schijnconstructies of tijdelijke uitbuiting.

7.1.2 Immigratie:

grip op migratie, ruimte voor wie bijdraagt

Wij kiezen voor een realistisch en zelfbewust immigratiebeleid. We geloven dat Nederland de regie moet terugpakken over wie hier komt wonen, werken en bouwen aan de toekomst. Dat betekent niet dat we ons willen afsluiten van de wereld, maar wel dat we grenzen stellen aan onbeheersbare migratiestromen die onze samenleving onder druk zetten.

We pleiten voor een opt-out van het Europese migratiebeleid, naar voorbeeld van Denemarken. Zolang dat nog niet mogelijk is, maken we maximaal gebruik van de bestaande ruimte binnen EU-regels, zoals de Dublin-verordening om asielmigratie op korte termijn te beperken. Andere landen, zoals Duitsland, doen dit al. Nederland moet stoppen met zich als braafste jongetje van de klas te gedragen, onze nationale belangen moeten weer voorop staan.

Onze inzet is helder: ruimte voor migranten die iets bijdragen, bijvoorbeeld op het gebied van kennis, arbeid of ondernemerschap. Bescherming bieden aan iedereen die zich meldt zonder onderscheid of selectie is echter maatschappelijk, financieel en cultureel niet vol te houden.

Daarom kiezen wij voor een koers waarbij we eerst ons eigen huis op orde brengen: woningtekorten aanpakken, tekorten in de zorg terugdringen en sociale spanningen verminderen. Zolang die problemen niet zijn opgelost, is het onverantwoord om de grenzen open te houden zoals nu gebeurt.

Migratiebeleid moet geen automatisme zijn, maar een bewuste keuze van een soeverein land. Wij staan voor een humane, maar duidelijke koers: Nederland bepaalt zelf wie welkom is.

7.2 Buitenland en defensie

Nederland moet weer een onafhankelijke koers varen in de wereld. Geen klakkeloos volgen van grootmachten, Brusselse bureaucratie of geopolitieke avonturen, maar een nuchter beleid dat de veiligheid en welvaart van ons eigen land vooropstelt. Wij kiezen voor actieve neutraliteit – met ruimte voor handel, diplomatie en samenwerking waar dat nuttig is – zonder onze soevereiniteit of vrijheid op te geven.

Onze krijgsmacht krijgt een duidelijke taak, de bescherming van Nederland en onze strategische belangen. We bouwen aan een professionele, moderne defensie die betrouwbaar en doelgericht is, zonder dienstplicht en zonder politieke missies die niets met onze veiligheid te maken hebben.

Ook in Europa trekken we een heldere grens. Wij willen samenwerking in handel en praktische zaken, maar verzetten ons tegen een politieke unie die ons nationale beleid en belastingrecht overneemt.

Nederland beslist zelf over zijn toekomst. Vrij, onafhankelijk en met respect voor de stem van de burger.

7.2.1 Buitenlandbeleid: een neutrale koers in het buitenland

Wij kiezen voor een buitenlands beleid dat gericht is op neutraliteit, onafhankelijkheid en eigenbelang, in plaats van automatische aansluiting bij buitenlandse grootmachten of blokvorming. In de huidige praktijk laat Nederland zich te vaak meeslepen in de geopolitieke machtsstrijd waarin onze belangen ondergeschikt zijn aan die van grotere landen of internationale instituties.

Wij geloven dat een neutrale positie in internationale conflicten niet betekent dat Nederland zich afzijdig houdt, maar juist dat het de ruimte schept voor geloofwaardige diplomatie, oprechte bemiddeling en zelfstandige besluitvorming. Door conflicten niet automatisch te importeren via allianties of sanctiebeleid, voorkomen we onnodige betrokkenheid bij oorlogen of spanningen die ons land niet veiliger maken, maar juist kwetsbaarder.

Onze focus ligt op het bevorderen van eerlijke internationale handel, het onderhouden van wederzijds respectvolle relaties met andere landen en het beschermen van de soevereiniteit van Nederland. Een onafhankelijke opstelling stelt ons in staat om effectief op te komen voor onze eigen economische belangen, zonder onder druk te staan van buitenlandse agenda's.

Een koers van actieve neutraliteit vergroot niet alleen onze veiligheid en economische stabiliteit, maar versterkt ook onze internationale geloofwaardigheid. Nederland moet weer herkenbaar zijn als een land dat niet klakkeloos volgt, maar zelf denkt, zelf beslist en vrede, handel en onafhankelijkheid als kernwaarden uitdraagt.

Wij staan voor een buitenlandbeleid dat het belang van Nederland weer voorop zet.

7.2.2 De krijgsmacht: een sterke en moderne krijgsmacht

Wij willen een krachtige, moderne en doelgerichte krijgsmacht die Nederland daadwerkelijk kan beschermen. Na decennia van verwaarlozing is het tijd om onze defensiecapaciteit weer serieus te nemen. Dit doen we wel zonder in te stappen in vage geopolitieke ambities of automatische NAVO-doelstellingen die losstaan van onze werkelijke belangen.

Onze visie is helder: we bouwen een professionele krijgsmacht, bestaande uit beroepsmilitairen, ondersteund door een corps van goed getrainde reservisten. De focus ligt volledig op de verdediging van Nederland, met bijzondere aandacht voor onze maritieme belangen, die van oudsher cruciaal zijn voor onze veiligheid en economie.

De huidige staat van onze krijgsmacht is het gevolg van dertig jaar politieke desinteresse en bezuinigingen, die geleid hebben tot personeelskrapte, materiaaltekorten en afnemend moreel. Tegelijkertijd zijn doelen op basis van willekeurige percentages van het BBP, zoals de NAVO-norm van 2% of tegenwoordig zelfs 5%, geen verstandige maatstaf. Wat telt, is wat er daadwerkelijk nodig is om Nederland te verdedigen, niet het afvinken van symbolische cijfers.

Door onze krijgsmacht te richten op een heldere, beperkte opdracht en haar de middelen en waardering te geven die ze verdient, maken we van defensie weer een aantrekkelijke werkgever en geven we onze militairen een duidelijk doel: Nederland veilig houden.

Wij kiezen voor een krijgsmacht in dienst van het land zelf, niet van de geopolitieke agenda's van anderen. Geen zinloze interventies, geen afglijden naar internationale avonturen, maar een nuchtere, nationale defensie zoals het hoort.

7.2.3 Dienstplicht: een beroepsleger van vrije mensen is sterker

Wij staan pal voor de individuele vrijheid en zelfbeschikking van ieder mens. Daarom pleiten wij voor het definitief afschaffen van de militaire dienstplicht. Bij onze entree in de Tweede Kamer zullen wij een Grondwetswijziging voorstellen om artikel 98, waarin de dienstplicht is vastgelegd, te schrappen.

De verplichte dienstplicht, zelfs als er momenteel geen opkomstplicht is, blijft een fundamentele inbreuk op de vrijheid. Het idee dat mensen kunnen worden gedwongen om bevelen op te volgen waar zij moreel of gewetensmatig niet achter staan of zelfs om hun leven te riskeren tegen hun wil, past niet in een moderne, vrije samenleving.

Een krijgsmacht hoort niet te steunen op dwang, maar op overtuiging, vakmanschap en vrijwillige toewijding. Een beroepsleger van vrije mensen is niet alleen principieel juist, het is ook sterker, betrouwbaarder en slagvaardiger. Motivatie, kwaliteit en professionaliteit kunnen nooit worden afgedwongen, ze ontstaan uit keuze, niet uit plicht.

Wij kiezen voor een defensie die past bij een volwassen natie: geen dwang, maar dienstbaarheid. Geen dienstplicht, maar verantwoordelijkheid en zelfbeschikking. Wie zijn land wil dienen, moet dat kunnen doen uit vrij wil, niet op bevel van de staat.

7.2.4 EU: meer zeggenschap over ons eigen land

Wij staan voor open handel en samenwerking, maar ook voor de soevereiniteit van Nederland. We willen toegang houden tot de Europese markt, maar zonder de groeiende politieke bemoeienis vanuit Brussel. Wat begon als een economische samenwerking, is verworpen tot een log politiek project dat zich steeds dieper mengt in ons nationale beleid.

De Europese Unie grijpt inmiddels in op tal van terreinen die ooit tot de kern van nationale democratie behoorden: wetgeving, begrotingsbeleid, migratie, klimaatmaatregelen, energie en landbouw. Steeds vaker worden besluiten genomen buiten het zicht én zonder de instemming van de Nederlandse kiezer. Daar komt nu nog iets bij: de EU wil zelfs eigen belastingen gaan heffen, waarmee Brussel directe aanspraak zou krijgen op jouw portemonnee, zonder nationale controle.

Wij stellen een duidelijke grens:

- Wij accepteren geen politieke unie waarin nationale beslissingen worden overgenomen door ongekozen bureaucraten of meerderheden van andere lidstaten.

- De EU zou zich moeten beperken tot waar ze ooit voor bedoeld was: vrije handel, praktische samenwerking en grensoverschrijdende coördinatie waar dat nodig is en niet meer dan dat.
- Zolang die terugkeer naar een slanke en functionele EU uitblijft, moet Nederland het recht hebben om zijn eigen pad te kiezen. Als hervorming niet mogelijk blijkt, dan stappen we uit de EU, om onze democratische zeggenschap te herstellen en zelf weer te beslissen over ons land, onze grenzen en onze wetten.

Wij staan voor een Europese samenwerking op basis van vrijwilligheid en wederzijds respect, niet op basis van dwang, centralisatie en verlies van nationale controle over beleid en belasting.

Steeds vaker zien we bovendien dat de EU wordt ingezet om de economische tekorten en schulden van zwakkere lidstaten op te vangen, met geld en garanties uit Noord-Europa. Nederland en andere financieel stabiele landen draaien zo op voor het financiële wanbeleid van anderen. Dat leidt tot sluipende herverdeling van welvaart naar Zuid-Europese landen via Brusselse fondsen, schuldenunieconstructies en gezamenlijke garanties, zonder dat mensen daar direct zeggenschap over hebben. Vrij Verbond verzet zich tegen deze structurele herverdeling zonder strikte voorwaarden: de Nederlandse belastingbetaler is geen pinautomaat voor falend beleid elders.

“De EU zou zich moeten beperken tot waar ze ooit voor bedoeld was: vrije handel”

8.

VEILIGHEID EN RECHT

8. VEILIGHEID EN RECHT

Een vrije samenleving kan alleen bestaan als recht, veiligheid en democratie voor iedereen gelden. Mensen moeten kunnen rekenen op gelijke bescherming tegen geweld, op eerlijke rechtspraak die toegankelijk, snel en begrijpelijk is en op bestuurders die verantwoording afleggen aan de mensen zelf.

Wij kiezen voor een rechtsstaat die niet wegstapt, maar ingrijpt waar nodig. Geweld, genitale verminking of andere schendingen van lichamelijke integriteit mogen nooit worden getolereerd. Tegelijk willen wij de macht teruggeven aan mensen, met bindende referenda en gekozen bestuurders die direct rekenschap afleggen. Veiligheid begint daarbij dichtbij huis, met zichtbare wijkagenten en een krijgsmacht die gericht is op de bescherming van onze eigen bevolking en belangen.

Wij willen:

- Meer directe democratie.
- Meer lokale veiligheid met wijkagenten.
- Echte democratie met directe verkiezingen.
- Snelle en toegankelijke rechtspraak.
- Rechtsgelijkheid zonder uitzondering.
- Een krijgsmacht die onze eigen belangen dient.
- Legalisering van cannabis.

Wij staan voor een volwassen democratie waarin vertrouwen centraal staat: vertrouwen dat de wet voor iedereen geldt, dat bestuurders echt gekozen zijn en dat vrijheid en veiligheid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

8.1 Bindend referendum: meer directe democratie

Wij staan voor een samenleving waarin de macht niet eenzijdig bij politici of lobbygroepen ligt, maar teruggegeven wordt aan de mensen. Daarom pleiten wij voor de invoering van het bindend referendum:

een wettelijk instrument waarmee mensen direct zeggenschap krijgen over wetgeving en beleid.

Het huidige politieke systeem geeft de kiezer slechts eens in de vier jaar de mogelijkheid om invloed uit te oefenen via de stembus. Tussen verkiezingen door ontbreekt effectieve controle op ingrijpende besluiten. Coalitieakkoorden, gesloten achter gesloten deuren, bepalen vaak de koers zonder transparant mandaat van de kiezer. Mensen voelen zich daardoor buitenspel gezet.

Een bindend referendum herstelt het evenwicht. Hiermee kunnen mensen wetten tegenhouden die hen rechtstreeks raken, of juist beleid afdwingen dat politiek wordt genegeerd. Het versterkt de verantwoordingsplicht van politici en stimuleert zorgvuldiger besluitvorming.

Zwitserland is hét voorbeeld van een volwassen directe democratie. **Daar kunnen mensen:**

- Wetten via een referendum tegenhouden (vetorecht)
- Zelf voorstellen indienen via een initiatief (wetgevingsrecht)

Beide instrumenten zijn bindend. Dit leidt tot een politiek die rekenschap geeft, een samenleving met hogere betrokkenheid en beleid dat beter aansluit bij wat mensen willen. Zwitsers stemmen geregeld over onderwerpen als pensioenen, klimaatbeleid, gezondheidszorg of EU-verdragen en voelen zich verantwoordelijk voor de uitkomst. Mensen zijn daar geen toeschouwers, maar medewetgevers.

Nederland is daarentegen bestuurlijk ingericht op afstand. De formele burgerparticipatie is beperkt, de drempels voor invloed zijn hoog. Pogingen om het raadgevend referendum in te voeren (zoals bij het Oekraïne-associatieverdrag) zijn gestrand of teruggedraaid. Het vertrouwen in de politiek lijdt daaronder.

8.2 Wijkagent: meer lokale veiligheid

Voor echte veiligheid heb je meer nodig dan camera's, rapporten en anonieme blauwdrukken. Veiligheid begint op straat, bij mensen die elkaar kennen en vertrouwen. Daarom maken wij ons sterk voor de herwaardering van de wijkagent: een herkenbaar aanspreekpunt in de buurt, met tijd en ruimte om écht aanwezig te zijn.

De wijkagent is de schakel tussen de buurt en de politieorganisatie. Maar in de praktijk is de wijkagent

vaak afwezig. Bureaucratie, capaciteitsdruk en ad-hoc inzet bij incidenten hebben ervoor gezorgd dat veel bewoners hun wijkagent niet eens kennen. Dat moet anders.

Wij willen dat wijkagenten:

- Structureel en herkenbaar aanwezig zijn in wijken en dorpen.
 - Minder administratieve druk ervaren, zodat ze hun tijd besteden aan mensen, niet aan papier.
 - In vaste teams werken per wijk, zodat vertrouwen en continuïteit groeien.
 - Nauwer samenwerken met buurtbewoners, scholen, jongerenwerk en lokale ondernemers.
- Geen wijk is hetzelfde. De aanpak in een dorpskern verschilt van die in een stadswijk met jongeren- problematiek of overlast. Daarom willen we dat wijkagenten de ruimte krijgen om zelf prioriteiten te stellen, samen met bewoners. Weg van de centralistische aansturing, terug naar menselijke maat.

Wij willen:

- Eén wijkagent per 5.000 inwoners, als minimumnorm. Dit is de huidige norm, maar deze wordt in veel gevallen niet gehaald en gehandhaafd.
- Verplichte vaste aanstelling van wijkagenten in elke gemeente.
- Zeggenschap voor gemeenten en bewoners in het veiligheidsbeleid van hun wijk.
- Versterking van de samenwerking met jeugdzorg, woningcorporaties en buurtteams, gericht op preventie in plaats van repressie.

Een wijkagent die de buurt kent, kent ook de verhalen achter problemen. Juist door preventief contact kunnen conflicten worden voorkomen in plaats van bestreden. Vrij Verbond kiest daarom niet voor meer blauw op straat om te controleren, maar om te verbinden. Want vertrouwen is de basis van veiligheid.

8.3 Burgemeester: echte democratie betekent ook directe verkiezingen

In een volwassen democratie kies je je eigen bestuurders. Toch wordt de burgemeester in Nederland nog altijd benoemd, via een procedure die zich grotendeels achter gesloten deuren afspeelt. Dat is ondemocratisch en achterhaald.

Wij vinden dat je je eigen burgemeester moet kunnen kiezen. Niet via politieke spelletjes, maar rechtstreeks, met een helder mandaat. De burgemeester krijgt een duidelijk afgebakende rol in het lokale bestuur en legt daar ook zelf verantwoording over af. Om de burgemeester goed verkiesbaar te maken moet het stelsel van lokaal bestuur op de schop.

Wij pleiten voor:

- **Rechtstreekse verkiezing van de burgemeester door de inwoners van de gemeente.**
Geen benoemingen meer achter de schermen, maar een transparante verkiezing waarbij de kiezer bepaalt wie het lokale bestuur leidt
- **Een krachtige en afgebakende bestuurlijke rol voor de burgemeester.**
De burgemeester wordt verkozen op zijn eigen programma en is verantwoordelijk voor de uitvoering van beleid, openbare orde en crisisbeheer en stelt zelf zijn college samen.
- **Een duidelijke scheiding tussen wetgevend en uitvoerend lokaal bestuur.**
De gemeenteraad maakt regels en controleert, het college voert uit. Zo ontstaat er een lokaal systeem van macht en tegenmacht, net als op landelijk niveau.
- **Meer transparantie en directe verantwoording aan inwoners.**
De burgemeester legt verantwoording af aan de kiezer, niet aan partijbesturen of commissies. Dat maakt het bestuur opener, directer en beter toetsbaar.

- **Een democratisch gekozen burgemeester als symbool van lokaal vertrouwen.**
Door inwoners zélf te laten kiezen, groeit het gevoel van betrokkenheid bij het lokale bestuur en neemt het vertrouwen toe.
- **Gemeenteraadsleden worden gekozen op geografische basis.**
Ze vertegenwoordigen voortaan bepaalde wijken en kernen.
- **De burgemeester is geen voorzitter meer van de raad,** deze voorzitter kiest de raad uit zijn midden.

Wij willen een lokale democratie die werkt zoals democratie bedoeld is: met vrije keuze, directe invloed en duidelijke verantwoordelijkheden. Een gekozen burgemeester is daarbij geen eindpunt, maar een begin.

8.4 Rechtsgelijkheid bij geweld: iedereen beschermd, zonder uitzondering

De recente moorden op vrouwen door ex-partners maken opnieuw pijnlijk duidelijk dat veiligheid niet voor iedereen vanzelfsprekend is, zelfs niet in de eigen woning. Wij vinden dat de overheid hierin haar verantwoordelijkheid moet nemen. Wanneer herhaalde meldingen van bedreiging of huiselijk geweld niet leiden tot effectieve bescherming, faalt de rechtsstaat.

Daarom pleiten we voor nader onderzoek naar instrumenten zoals Clare's Law, waarmee mensen kunnen nagaan of een (ex-)partner eerder gewelddadig is geweest. Zulke wetgeving vraagt om zorgvuldige afwegingen rond privacy en uitvoering, maar het onderwerp verdient serieuze aandacht. Italië laat zien dat betere bescherming van slachtoffers samen kan gaan met maatschappelijke bewustwording.

Geweld binnen relaties komt voor in alle lagen van de samenleving, ongeacht opleidingsniveau, afkomst of religie en wordt vaak in stand gehouden door sociale druk, groepsdwang of culturele taboes. Dat maakt het des te belangrijker dat de overheid beschermt waar dat nodig is, zonder weg te kijken of te generaliseren.

Wie geweld pleegt, is als individu verantwoordelijk. Maar een systeem dat niet ingrijpt, is medeverantwoordelijk.

Een pijnlijk voorbeeld van rechtsongelijkheid zien we bij genitale verminking. Vrouwelijke genitale verminking is in Nederland verboden en wordt streng bestraft. Toch is er nog nooit iemand voor veroordeeld, ondanks duizenden meldingen. Het gaat om een mensonterende praktijk met blijvend letsel en levenslange gevolgen. Een rechtsstaat hoort hier niet van weg te kijken.

Ook jongensbesnijdenis is een ingreep op het lichaam van een kind zonder diens toestemming. Hoewel medisch anders van aard, verdient ook dit onderwerp meer bewustzijn en bescherming. Wij vinden dat lichamelijke integriteit altijd moet worden gewaarborgd, voor ieder kind, ongeacht geslacht of culturele achtergrond.

Wij staan voor een rechtvaardige en menswaardige aanpak: effectieve handhaving bij geweld, bescherming van kinderen en geen uitzonderingen op de wet op basis van traditie. Alleen een rechtsstaat die iedereen gelijk beschermt, verdient het vertrouwen van iedereen.

8.5 Rechtspraak: snelle en toegankelijke rechtspraak

Het recht is van iedereen, maar voelt vaak als iets dat alleen bereikbaar is voor wie tijd, geld en een advocaat heeft. Zelfs eenvoudige conflicten, zoals een openstaande rekening of een huurgeschil, leiden al snel tot dure en trage procedures. Dat schrikt mensen af en ondermijnt het vertrouwen in de rechtsstaat.

Wij willen dat iedereen toegang heeft tot snelle en begrijpelijke rechtspraak, zonder onnodige drempels. Voor eenvoudige civiele zaken maken we digitale afhandeling mogelijk, zonder verplichte advocaat of zitting.

Wij kiezen voor:

- **Volledig digitale afhandeling van eenvoudige rechtszaken**
Kleine civiele geschillen - bijvoorbeeld tussen consumenten en bedrijven, of tussen huurders en verhuurders - moeten online behandeld kunnen worden, snel en overzichtelijk.
- **Geen verplichte advocaat bij eenvoudige procedures**
Iedereen moet zelf een zaak kunnen indienen en verdedigen. De toegang tot het recht mag niet afhangen van je financiële positie.

- **Een centraal online portaal voor eenvoudige geschillen**
Eén gebruiksvriendelijk systeem waarin je je zaak kunt indienen, bewijs kunt aanleveren en de uitspraak kunt ontvangen, zonder papierwerk, zonder wachttijd.
- **Vaste lage kosten, snelle doorlooptijd**
Door standaardisatie en digitalisering kunnen uitspraken binnen enkele weken volgen, tegen minimale kosten. Dat geeft zekerheid aan mensen én bedrijven.
- **Een rechtssysteem dat weer werkt voor mensen**
Toegankelijke rechtspraak versterkt het vertrouwen in de rechtsstaat. Het maakt de samenleving eerlijker, weerbaarder en menselijker.

Wij willen een rechtsstaat waarin recht doen geen luxeproduct is, maar een vanzelfsprekendheid. Snelle, digitale rechtspraak voor eenvoudige geschillen is daarin een eerste, haalbare stap.

8.6 Rechtspraak: meer zeggenschap over de rechtspraak

Rechters spreken recht namens het volk, maar het volk heeft geen stem in wie er rechtspreekt. Rechters worden benoemd via interne commissies en politieke afstemming, zonder enige directe betrokkenheid van mensen. Dat maakt de rechtspraak ondoorzichtig en afstandelijk.

Wij willen dat belangrijke rechters binnen hun regio gekozen worden. Niet om de rechtspraak te politiseren, maar juist om het vertrouwen in de rechtspraak te vergroten. Democratische zeggenschap over wie mag oordelen is fundamenteel voor een volwassen rechtsstaat.

Wij pleiten voor:

- **Verkiezing van belangrijke rechters binnen de regio**
Denk aan bestuursrechters, strafrechters en presidenten van rechtbanken. Via regionale verkiezingen krijgen mensen directe invloed op wie hun rechtspraak vormgeeft.
- **Transparantie over benoemingen en verantwoording**
Geen gesloten selectieprocedures meer, maar openbare profielen, openbare zittingen en publieke verantwoording. Net als bij waterschapsverkiezingen.
- **Zeggenschap zonder inmenging in individuele zaken**
Gekozen rechters zijn onafhankelijk in hun oordeelsvorming, maar leggen wél verantwoording af over hun functioneren, prioriteiten en visie.
- **Een rechtspraak die beter aansluit op maatschappelijke waarden**
Door rechters rechtstreeks te verkiezen, ontstaat een natuurlijke verbinding met de samenleving. Mensen herkennen zich beter in de toon en richting van de rechtspraak.
- **Versterking van vertrouwen en legitimiteit**
Transparantie en inspraak zorgen voor meer draagvlak. Mensen krijgen niet alleen te maken met de rechter, maar krijgen ook een stem in wie dat is.

Wij geloven in een rechtsstaat met echte democratische wortels. Dat betekent ook zeggenschap over de mensen die rechtspreeken. Niet van bovenaf benoemd, maar van onderaf gekozen.

8.7 Defensie:

een krijgsmacht die onze eigen belangen dient

De belangrijkste taak van een krijgsmacht is het beschermen van het eigen land en de eigen bevolking. Toch wordt het Nederlandse leger steeds vaker ingezet voor buitenlandse operaties die weinig met onze directe veiligheid te maken hebben. Wij willen terug naar de essentie: een krijgsmacht die gericht is op onze eigen verdediging en onze strategische belangen, zoals de bescherming van onze maritieme handel.

Geen wereldpolitie, geen geopolitieke avonturen, maar een effectieve krijgsmacht die weet waarvoor zij bestaat.

Wij kiezen voor:

- **Heroriëntatie van Defensie op nationale en maritieme veiligheid**

De krijgsmacht wordt ingericht om Nederland en onze directe handelsbelangen te beschermen – op land, in de lucht, op zee en in de digitale ruimte.

- **Stoppen met zinloze of symbolische buitenlandse missies**

Geen deelname meer aan militaire interventies zonder duidelijke meerwaarde voor onze eigen veiligheid of belangen.

- **Een compacte, goed getrainde en moderne krijgsmacht**

Kwaliteit boven kwantiteit. We investeren gericht in uitrusting, training en technologie die passen bij een defensiemacht met een heldere missie.

- **Versterking van maritieme capaciteiten**

Nederland is een handelsland. Bescherming van onze aanvoerroutes, havens en economische zones op zee krijgt prioriteit.

- **Geen politieke deals met levens op het spel**

Soldaten zijn geen wisselgeld in internationale onderhandelingen. Als we militairen inzetten, moet dat helder, doelgericht en in het belang van Nederland zijn.

We willen een krijgsmacht die weer weet waarvoor zij bestaat: bescherming van land, volk en vrijheid. Niet als speelbal van internationale agenda's, maar als schild van onze eigen democratie.

8.8 Cannabis:

legalisering snijdt criminelen de pas af

Het huidige Nederlandse cannabisbeleid is een schoolvoorbeeld van pragmatisme dat dreigt vast te lopen op politieke besluiteloosheid. Al decennialang kiest Nederland voor een model dat verkoop via coffeeshops gedooft, met als doel marktscheiding, schadebeperking en consumentenbescherming. Die aanpak is in de praktijk vaak effectief gebleken. Gereguleerde verkooppunten zorgen voor minder overlast, minder criminaliteit en een betere bescherming van de volksgezondheid. Maar het beleid is nooit voltooid. De zogeheten 'achterdeur' – de productie en aanvoer van cannabis – blijft illegaal en daarmee in handen van de illegale markt.

Wij vinden deze situatie onhoudbaar. Vrijheid betekent ook verantwoordelijkheid. Wij erkennen dat mensen eigen keuzes maken, ook als het gaat om middelengebruik. De overheid hoort die keuze niet te

bestrafen, maar moet wel zorgen voor transparantie, veiligheid en rechtszekerheid. Daarom steunen wij het Experiment Gesloten Coffeeshopketen als noodzakelijke stap naar volledige regulering van de cannabisketen. Wij willen landelijke wetgeving waarin de gehele keten, van productie tot verkoop, legaal, controleerbaar en veilig wordt ingericht. Niet alleen in het belang van de volksgezondheid, maar ook om de positie van bonafide ondernemers te beschermen en de georganiseerde misdaad buitenspel te zetten.

Wij zijn ons bewust van internationale verdragen, waaronder het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen (Wenen, 1988). Volledige legalisering wijkt hier formeel van af. Wij kiezen ervoor dit verdrag ter discussie te stellen. Nationale veiligheid, volksgezondheid en democratische soevereiniteit wegen zwaarder dan achterhaalde internationale afspraken die hun effectiviteit hebben verloren.

Wij pleiten daarom voor de volgende koers:

- Behoud en wettelijke verankering van coffeeshops als gereguleerd en gecontroleerd alternatief voor de illegale markt. De rol van coffeeshops als tussenstation tussen consumenten en criminele netwerken moet definitief tot het verleden behoren
- Volledige regulering van de productieketen. Teelt, verwerking, distributie en verkoop vinden plaats onder toezicht en binnen duidelijke wettelijke kaders
- Productveiligheid en consumentenvoorlichting krijgen een centrale plaats in het beleid, passend bij de uitgangspunten van volksgezondheid en persoonlijke autonomie
- Internationale ontwikkelingen worden gevolgd, maar Nederland bepaalt zelf de koers. Het Nederlandse model moet wettelijk worden verankerd voordat Europese regelgeving ons daartoe dwingt op minder passende wijze
- Inventariseren of eenzelfde soort beleid toepasbaar en wenselijk is bij andere varianten van drugs

Wij kiezen voor een volwassen benadering van het cannabisbeleid. Eén benadering die vrijheid serieus neemt, verantwoordelijk gedrag ondersteunt en georganiseerde misdaad buitensluit.

“Vrijheid betekent ook verantwoordelijkheid. Wij erkennen dat mensen eigen keuzes maken, ook als het gaat om middelengebruik.”

9. HOE VRIJ VERBOND OPEREERT IN DE TWEEDE KAMER

9. HOE VRIJ VERBOND OPEREERT IN DE TWEEDE KAMER

Wat we willen

Onze missie is om een vrij en ondernemend Nederland te creëren, waar ieder individu maximale ruimte krijgt om zijn eigen leven vorm te geven. Wij geloven in een sterke rechtsstaat, een vrije markt en een overheid die zich beperkt tot haar kerntaken. Besluiten nemen we zo lokaal mogelijk, met vertrouwen in de kracht en verantwoordelijkheid van mensen zelf.

Richting, principes en realisme

Vrij Verbond is pragmatisch, realistisch en fatsoenlijk. Wij zijn een partij met richting en onze voorstellen zullen altijd onderliggende oorzaken proberen op te lossen in plaats van populistisch of opportunistisch te zijn. Beleid moet werken, niet alleen goed klinken.

Wat we doen is niet plotseling of te rigoureus, maar met oog voor samenhang en realisme. Goed beleid vereist niet alleen een doel, maar ook een zorgvuldige route. Niemand mag van de ene op de andere dag door het ijs zakken. Verworven rechten en opgebouwde zekerheden worden gerespecteerd.

Ons programma is ambitieus maar uitvoerbaar. Veel voorstellen grijpen op elkaar in en zijn niet los te zien van onze bredere visie. Het is een samenhangend alternatief voor een land waar de overheid te veel ruimte inneemt en wij Nederlanders te weinig.

Waar we voorstellen op toetsen

Bij elk voorstel stellen we de volgende vragen:

- Kan het op een lager (decentraal of lokaal) niveau worden uitgevoerd?
- Verlaagt het de belasting- of regeldruk?
- Vergroot het individuele vrijheid en verantwoordelijkheid?
- Bevordert het gelijke en eerlijke behandeling van burgers?
- Beperkt het de afhankelijkheid van overheidsvoorzieningen?

- Versterkt het de nationale autonomie?
- Sluit het aan bij de koers van ons programma?
- Is het praktisch uitvoerbaar?
- Maakt het wetgeving eenvoudiger en beter toepasbaar?

Als een voorstel géén van deze doelen dichterbij brengt, of juist het tegenovergestelde doet, zullen we het afwijzen.

Onze rode lijnen

Vrij Verbond wijkt niet af van de volgende principes:

- Geen inperking van persoonlijke vrijheden zoals privacy, meningsuiting, gezondheidskeuzes, relaties, geloof of gelijke toegang tot publieke diensten.
- Geen structurele verhoging van de totale belastingdruk of overheidsuitgaven.
- Geen structurele nieuwe nationale of Europese schulden of garanties maar afbouw daarvan.
- Geen overdracht van nationale zeggenschap aan internationale organisaties, tenzij tijdelijk, inhoudelijk begrensd en eenzijdig opzegbaar.

Waar we direct werk van maken

We brengen snel de volgende voorstellen in als moties, wetsvoorstellen of beleidswijzigingen:

- Hervorming van de EU-relatie naar een EEG-model.
- Wegnemen van blokkades in de woningbouw, zoals stikstofregels en complexe procedures.
- Migratiebeleid onder volledige Nederlandse regie, met eigen toelatingseisen en beëindiging van internationale beperkingen.
- Invoering van een vlaktaks, afschaffing van het toeslagenstelsel en invoering van negatieve inkomstenbelasting.
- Verlaging van de belastingdruk op arbeid, energie, vermogen, ondernemerschap en consumptie en verlaging van de regeldruk.
- Minder collectieve uitgaven aan zorg en onderwijs
- Invoering van directe democratie, zoals bindende referenda en gekozen bestuurders en meer lokale en individuele regie van beleid.
- Stoppen met staatsfinanciering van ngo's.
- Invoering van een parallelle nationale valuta naast de euro.
- Wijziging van artikel 98, lid 1 van de Grondwet om de dienstplicht definitief te schrappen.
- Gerichte defensie-investeringen voor bescherming van Nederland en maritieme belangen, in plaats van de arbitraire 5%-norm van het BBP.

“Onze missie is om een vrij en ondernemend Nederland te creëren, waar ieder individu maximale ruimte krijgt om zijn eigen leven vorm te geven.”

10. REKENVOORBEELDEN INKOMSTENBELASTING

In dit verkiezingsprogramma zijn twee wijzigingen voorgesteld ten aanzien van de inkomstenbelasting. Beide wijzigingen zijn vrij fundamenteel en om de persoonlijke impact goed te doorgronden hebben we een aantal rekenvoorbeelden uitgewerkt. De vergelijking met de bestaande situatie is wat lastig te maken omdat er veel verandering kan zijn afhankelijk van een aantal persoonlijke keuzes en leefomstandigheden. Bijvoorbeeld: wel of geen kinderen die naar de opvang gaan, wel of geen huurwoning.

Het betreft de wijzigingen zoals voorgesteld in het programma in het hoofdstuk 'Inkomen en financiën':

- Inkomensondersteuning: een beter systeem voor uitkeringen en toeslagen
- Inkomstenbelasting: eerlijke en eenvoudige belasting voor iedereen

Hieronder volgen een aantal rekenvoorbeelden om de herziening van de inkomstenbelasting te duiden.

Rekenvoorbeeld 1 – alleenstaande en geen zelfstandig inkomen

Uitgangssituatie

Zelfstandig inkomen (A)	Geen
Sociaal minimum (B)	€ 15.000
Belastingvrije voet (C)	€ 30.000
Negatieve inkomstenbelasting percentage (Y)	50 %
Vlaktax (Z)	25 %

Berekening netto-inkomen

Zelfstandig inkomen groter dan belastingvrije voet? ($A > C$)	Nee	
- Belastbaar bedrag ($A - C$)	—	
- Belasting (Z) belastbaar bedrag ($A - C$) = M	—	
- Netto-inkomen boven belastingvrije voet ($A - C - M$)		—
Zelfstandig inkomen kleiner sociaal minimum? ($A < B$)	Ja	
- Sociaal minimum van toepassing?	Ja	€ 15.000
- NIB Marge ($C - B$) = N	€ 15.000	
- Negatieve inkomstenbelasting (Y) over NIB Marge (N)		€ 7.500
Zelfstandig inkomen groter dan sociaal minimum? ($A > B$)	Nee	
- Zelfstandig inkomen (A)		—
- NIB Marge ($C - A$) = N	—	
- Negatieve inkomstenbelasting (Y) over NIB Marge (N)		—
NETTO-inkomsten		€ 22.500

Rekenvoorbeeld 2 – alleenstaande en zelfstandig inkomen lager dan belastingvrije voet

Uitgangssituatie

Zelfstandig inkomen (A)	€ 20.000
Sociaal minimum (B)	€ 15.000
Belastingvrije voet (C)	€ 30.000
Negatieve inkomstenbelasting percentage (Y)	50 %
Vlaktax (Z)	25 %

Berekening netto-inkomen

Zelfstandig inkomen groter dan belastingvrije voet? ($A > C$)	Nee	
- Belastbaar bedrag ($A - C$)	—	
- Belasting (Z) belastbaar bedrag ($A - C$) = M	—	
- Netto-inkomen boven belastingvrije voet ($A - C - M$)		—
Zelfstandig inkomen kleiner sociaal minimum? ($A < B$)	Nee	—
- Sociaal minimum van toepassing?		
- NIB Marge ($C - B$) = N	—	
- Negatieve inkomstenbelasting (Y) over NIB Marge (N)		—
Zelfstandig inkomen groter dan sociaal minimum? ($A > B$)	Ja	
- Zelfstandig inkomen (A)		€ 20.000
- NIB Marge ($C - A$) = N	€ 10.000	
- Negatieve inkomstenbelasting (Y) over NIB Marge (N)		€ 5.000
NETTO-inkomsten		€ 25.000

Rekenvoorbeeld 3 – Dubbel inkomen, waarvan een van de partners meer dan de belastingvrije voet verdient

Uitgangssituatie

Zelfstandig inkomen (A)	€ 20.000 + € 90.000
Sociaal minimum (B)	€ 15.000
Belastingvrije voet (C)	€ 30.000
Negatieve inkomstenbelasting percentage (Y)	50 %
Vlaktax (Z)	25 %

Berekening netto-inkomen

	Partner A		Partner B	
Zelfstandig inkomen groter dan belastingvrije voet? ($A > C$)	Nee		Ja	
- Belastbaar bedrag ($A - C$)	—		€ 60.000	
- Belasting (Z) belastbaar bedrag ($A - C$) = M	—		€ 15.000	
- Netto-inkomen boven belastingvrije voet ($A - C - M$)		—		€ 45.000
Zelfstandig inkomen kleiner sociaal minimum? ($A < B$)	Nee		Nee	
- Sociaal minimum van toepassing?	Nee			
- NIB Marge ($C - B$) = N	—		—	
- Negatieve inkomstenbelasting (Y) over NIB Marge (N)		—		—
Zelfstandig inkomen groter dan sociaal minimum? ($A > B$)	Ja		Nee	
- Zelfstandig inkomen (A)		€ 20.000		—
- NIB Marge ($C - A$) = N	€ 10.000			
- Negatieve inkomstenbelasting (Y) over NIB Marge (N)		€ 5.000		—
NETTO-inkomsten		€ 25.000		€ 45.000

Rekenvoorbeeld 4 – alleenstaande en zelfstandig inkomen van rendement op vermogen < 30.000 euro

Uitgangssituatie

Zelfstandig inkomen (A)	€ 18.000
Sociaal minimum (B)	€ 15.000
Belastingvrije voet (C)	€ 30.000
Negatieve inkomstenbelasting percentage (Y)	50 %
Vlaktax (Z)	25 %

Berekening netto-inkomen

Zelfstandig inkomen groter dan belastingvrije voet? ($A > C$)	Nee	
- Belastbaar bedrag ($A - C$)	—	
- Belasting (Z) belastbaar bedrag ($A - C$) = M	—	
- Netto-inkomen boven belastingvrije voet ($A - C - M$)		—
Zelfstandig inkomen kleiner sociaal minimum? ($A < B$)	Nee	—
- Sociaal minimum van toepassing?		
- NIB Marge ($C - B$) = N	—	
- Negatieve inkomstenbelasting (Y) over NIB Marge (N)		—
Zelfstandig inkomen groter dan sociaal minimum? ($A > B$)	Ja	
- Zelfstandig inkomen (A)		€ 18.000
- NIB Marge ($C - A$) = N	€ 12.000	
- Negatieve inkomstenbelasting (Y) over NIB Marge (N)		€ 6.000
NETTO-inkomsten		€ 24.000

Rekenvoorbeeld 5 – alleenstaande en zelfstandig inkomen van rendement op vermogen > 30.000 euro

Let op in dit rekenvoorbeeld telt het zelfstandig inkomen gebaseerd op het rendement op vermogen wel mee voor de berekening of iemand recht heeft op de NIB-regeling, maar er wordt geen belasting geheven over dit rendement.

Uitgangssituatie

Zelfstandig inkomen (A)	€ 40.000
Sociaal minimum (B)	€ 15.000
Belastingvrije voet (C)	€ 30.000
Negatieve inkomstenbelasting percentage (Y)	50 %
Vlaktax (Z)	25 %

Berekening netto-inkomen

Zelfstandig inkomen groter dan belastingvrije voet? ($A > C$)	Ja	€ 40.000
- Belastbaar bedrag ($A - C$)	€ 0	
- Belasting (Z) belastbaar bedrag ($A - C$) = M	€ 0	
- Netto-inkomen boven belastingvrije voet ($A - C - M$)		€ 0
Zelfstandig inkomen kleiner sociaal minimum? ($A < B$)	Nee	—
- Sociaal minimum van toepassing?		
- NIB Marge ($C - B$) = N	—	
- Negatieve inkomstenbelasting (Y) over NIB Marge (N)		—
Zelfstandig inkomen groter dan sociaal minimum? ($A > B$)	Nee	
- Zelfstandig inkomen (A)		—
- NIB Marge ($C - A$) = N	—	
- Negatieve inkomstenbelasting (Y) over NIB Marge (N)		—
NETTO-inkomsten		€ 40.000 gebaseerd op rendement op vermogen

11. FINANCIËLE DOOREKENING

Introductie

Ons verkiezingsprogramma rust op drie pijlers. In het programma zelf beschrijven we onze visie en voorstellen voor een vrijer en ondernemender Nederland. In hoofdstuk 9 laten we zien welke stappen we in de Tweede Kamer direct zullen zetten. En in deze financiële doorrekening en de begroting in hoofdstuk 12 maken we inzichtelijk wat de gevolgen van onze plannen zijn voor de rijksbegroting.

Met deze drie pijlers bieden wij iets unieks in Nederland: niet alleen richting en inhoud, maar ook prioriteiten en financiële onderbouwing. Zo laten we zien dat onze plannen niet alleen wenselijk, maar ook realistisch en uitvoerbaar zijn.

Algemene opmerkingen

Wat we doorrekenen: We laten zien hoe de structurele effecten op de rijksbegroting zijn berekend. We nemen alleen stromen mee die via de rijkskas lopen. Premiestromen buiten het Rijk tellen niet mee. Dit sluit aan bij de officiële afbakening van rijksinkomsten en rijksuitgaven.

Prijspeil en bronnen: Alle bedragen staan op prijspeil 2025. Cijfers uit 2023 zijn met één vaste index opgehoogd naar 2025. Bronnen zijn Miljoenennota en departementale begrotingen voor uitgaven en ontvangsten, en CBS voor inkomens naar deciel. Waar geen officieel bedrag bestaat kiezen we een conservatieve schatting.

Populatie en definities: We rekenen met personen van achttien jaar en ouder met inkomen. Minderjarigen met inkomen tellen niet mee in de NIB. De inkomensverdeling per deciel komt uit 2023 en is geïndexeerd naar 2025. Per deciel gebruiken we het gemiddelde persoonlijke primaire inkomen en het bijbehorende aantal personen.

Dubbeltellingen en kwaliteitsborging: Elke maatregel krijgt een label: rijksuitgave, rijksontvangst of buiten de rijkskas. Heffingskortingen tellen niet naast de nieuwe inkomstenbelasting. Zvw premies en inkomensafhankelijke bijdragen blijven buiten de rijkskas. Woningbouweffecten zijn afgestemd met de algemene btw-herrekening en met eerder geboekte overdrachtsbelasting. Fiscale subsidies tellen één keer. Dividend uit staatsdeelnemingen telt één keer. Verkoopopbrengsten zijn incidenteel en dus niet structureel.

Van basis naar saldo: We starten bij de Miljoenennota 2025. We tellen opbrengsten op en we trekken dervingen af. We zetten besparingen op uitgaven ernaast. Het verschil is het structurele saldo onder het programma. In de spreadsheet staat per regel de rekenstap en de bron zodat controle eenvoudig is.

Inkomstenmethodiek

Negatieve inkomstenbelasting: Formule: $NIB = 15.000 + 0,5 \times (30.000 - \text{primair inkomen})$

Regels

- Vanaf 30.000 is NIB nul
- Inkomen plus NIB komt niet boven 30.000 uit
- Alleen achttien jaar en ouder
- Per deciel: NIB per persoon maal aantal personen geeft de totale NIB

Flaktaks: Tarief 25 procent over het deel boven 30.000 per persoon. De belastingvrije voet is 30.000. Heffingskortingen vervallen binnen dit stelsel en worden dus niet apart als extra opbrengst geboekt.

Gelijke druk loon en dividend: Doel is een gecombineerde druk van precies 25 procent op uitgekeerd dividend. De vennootschapsbelasting is 15 procent. Het tarief in box 2 volgt uit:

Gecombineerde druk = $1 - ((1 - Vpb) \times (1 - \% \text{ box 2}))$.

Invullen geeft voor box 2 ongeveer 11,76 procent. Niet uitgekeerde winst wordt alleen met 15 procent Vpb belast. De belastingvrije voet in de Vpb is 30.000 per onderneming.

Btw: het hoge tarief gaat naar 15 procent en het lage tarief naar 6 procent. We rekenen met feitelijke grondslagen. Er komt geen btw op accijnzen.

Accijnzen: halvering van accijnzen op energie en brandstof, toegepast op de actuele opbrengst en zonder btw over accijnzen.

Kapitaalheffingen: afschaffingen of aanpassingen worden als derving geboekt als deze via de rijkskas lopen. Posten buiten de rijkskas tellen niet mee.

Uitgavenmethodiek

Zorg en de rijkskas: We scheiden rijksgeld en premiegeld. Nominale premies en inkomensafhankelijke bijdragen van de Zvw lopen via verzekeraars en tellen niet als rijksontvangst of rijksuitgave. De rijksbijdrage voor kinderen en specifieke zorgposten die wel via het Rijk lopen tellen wel mee. Bij een kleiner basispakket boeken we alleen wat de rijkskas raakt. Zo voorkomen we dubbeltellingen. Deze afbakening volgt de uitleg van Rijksoverheid en Rijksfinanciën over wat in de rijksbegroting valt. De veranderingen in ons programma zullen wel grote invloed hebben op de totale collectieve zorguitgaven.

Wonen en vastgoed: We koppelen maatregelen aan rijksstromen en mijden doublures. Verkoop van sociale huur werkt door via overdrachtsbelasting en waar van toepassing via btw in de keten. Extra bouw werkt door via btw in de bouwkolom. Een lagere grondprijs heeft geen directe rijksopbrengst maar vergroot wel de btw-grondslag in de keten. Wijzigingen in overdrachtsbelasting boeken we één keer.

Bureaucratie en uitvoering: Als wettelijke taken verdwijnen dalen uitvoeringskosten. We baseren die dalingen op gepubliceerde uitvoeringslasten. We boeken structureel zodra de taak aantoonbaar vervalt of kleiner wordt.

Wat vervalt en hoe verwerk: Regelingen die door NIB en de vlaktaks overbodig worden vallen weg. We boeken het deel dat via de rijksbegroting liep en we schrappen de bijbehorende uitvoeringskosten zodra de wettelijke taak vervalt. Toeslagen en heffingskortingen tellen niet nog een keer naast de nieuwe inkomstenbelasting.

1. Inkomen en financiën

Standpunt	Uitgaven (mld. €)	Inkomsten (mld. €)
1.1.1 Inkomensondersteuning: een beter systeem voor uitkeringen en toeslagen	-0.0	54.5
1.1.2 Inkomstenbelasting: eerlijke en eenvoudige belasting voor iedereen	-0.0	1.9
1.1.3 Herverdeling: een rechtvaardige en begrijpelijke inkomensverdeling	-0.0	0.0
1.1.4 Belasting: gelijk speelveld zonder sluiproutes	-0.0	0.9
1.1.5 Sparen: zuinig zijn en investeren wordt beloond	-15.5	0.0
1.2.1 Vennootschapsbelasting: lagere belastingen voor ondernemen	-19.7	0.0
1.2.2 Inkomen uit ondernemingen: gelijke behandeling van inkomen en bedrijfswinst	-3.1	0.0
1.2.3 Belastingregels: meer ruimte om te investeren in je eigen bedrijf	-7.7	0.0
1.3.1 Energie: betaalbare energie is het levensbloed van de economie	-6.4	0.0
1.3.2 BTW: lagere belastingen op dagelijkse uitgaven helpen iedereen	-20.6	0.0
1.4.1 Pensioen en ouderenzorg: meer zekerheid en eigen regie voor ouderen	-0.0	0.0
1.4.2 Partnerschap: een duidelijke definitie	-0.0	0.0
1.5.1 Arbeidsmarkt: meer flexibiliteit en vrijheid in werk	-0.0	0.1
1.5.2 Cao's niet meer algemeen verbindend	-0.0	0.0

2. Wonen en leven

Standpunt	Uitgaven (mld. €)	Inkomsten (mld. €)
2.1.1 Woningbezit: Sociale huurders krijgen kans op eigendom	-0.0	0.7
2.1.2 Omgevingsplannen: Snelle en directe besluitvorming bij veranderingen	-0.0	0.0
2.1.3 Investeren in woningen: investeren in huurwoningen wordt weer aantrekkelijk	-0.0	1.8
2.1.4 Groene regels: woningbouw krijgt voorrang boven beperkingen	-0.0	0.0
2.1.5 Grondprijzen: Betaalbare grond voor meer woningen	-0.0	3.1
2.1.6 Woningbouw: sneller en goedkoper bouwen (programmapunt)	-0.0	0.0
2.1.7 Wonen: minder belastingen voor een betaalbare woningmarkt	-0.0	9.3
2.1.8 Gemeenten: transparante en doelmatige gemeentefinanciën	-0.0	0.0

3. Overheid en economie

Standpunt	Uitgaven (mld. €)	Inkomsten (mld. €)
3.1.1 Ngo's: politieke onafhankelijkheid van goede doelen	-0.0	0.1
3.1.2 Bureaucratie: een slanke en dienstbare overheid	-0.0	1.3
3.1.3 Gemeenten: meer ruimte voor lokaal beleid	-0.0	0.0
3.1.4 Ambtenarij: snellere en flexibelere overheid	-0.0	0.0
3.1.5 Diversiteit: gelijke kansen zonder groepsdenken	-0.0	0.0
3.2.1 Euro: een sterke nationale munt	-1.1	0.0
3.2.2 Overheidsuitgaven: inzicht in waar jouw geld naartoe gaat	-0.0	0.0
3.3.1 Subsidies: een vrije en eerlijke economie	-0.0	13.5
3.3.2 Staatsbedrijven: betere en goedkopere diensten voor klanten	-0,9	0.0

4. Gezondheidszorg

Standpunt	Uitgaven (mld. €)	Inkomsten (mld. €)
4.1.1 Zorgverleners: meer tijd en vertrouwen voor zorgverleners	-0.0	0.0
4.1.2 WLZ: minder bemoeienis in de langdurige zorg	-0.0	0.7
4.1.3 Abortus: vraagt vertrouwen, geen veroordeling	-0.0	0.0
4.2.1 Betaalbare zorgpremie: meer keuze en minder kosten	-0.0	3.1
4.2.2 Zorg in het buitenland: eenvoudige toegang tot buitenlandse zorg	-0.0	0.3
4.2.3 Zorgaanbod: zorgverzekeringen op maat	-0.0	1.4
4.2.4 Zorgkosten: eerlijk zicht op zorgkosten	-0.0	3.2

5. Energie, natuur en klimaat

Standpunt	Uitgaven (mld. €)	Inkomsten (mld. €)
5.1.1 Kernenergie: voor een stabiele energievoorziening	-0.0	0.0
5.1.2 Groene subsidies: regelingen die zon- en windenergie voortrekken zijn niet nodig	-0.0	0.7
5.1.3 Netbeheer: het regionale energienet sturen met de juiste prioriteiten	-0.0	0.0
5.1.4 Groningen: zeggenschap over gaswinning voor Groningen	-0.0	0.0
5.2.1 Natuurbeleid: Bescherm wat werkt voor mens en omgeving	-0.0	0.0
5.2.2 Landbouw: minder subsidie, meer ondernemerschap	-0.0	0.3
5.3.1 Klimaatbeleid: energietransitie met focus op opbrengst	-0.0	0.0
5.3.2 Milieubeleid: de vervuiler betaalt	-0.0	0.0
5.3.3 'Groene' regels: klimaat en natuurregels blokkeren innovatie met foute aannames	-0.0	0.0

6. Kinderen, opvoeding en onderwijs

Standpunt	Uitgaven (mld. €)	Inkomsten (mld. €)
6.1.1 Onderwijsaanpak: heldere eindtermen, vrijheid in aanpak	-0.0	0.0
6.1.2 Scholen: meer tijd voor goed onderwijs	-0.0	0.0
6.1.3 Onderwijs: meer regie voor ouders en scholen	-0.0	0.0
6.1.4 Hoger onderwijs: keuzes vanuit eigen verantwoordelijkheid	-0.0	16.6
6.1.5 Basisonderwijs: focus op lezen, schrijven en rekenen	-0.0	0.0
6.2.1 Onderwijsgeld: meer geld naar de klas	-0.0	0.0
6.2.2 Studiefinanciering: minder verspilling en meer eigen verantwoordelijkheid	-0.0	6.8

7. Nederland in de wereld

Standpunt	Uitgaven (mld. €)	Inkomsten (mld. €)
7.1.1 Arbeidsmigratie: eerlijke regelingen voor mensen die wat toevoegen	-0.0	1.0
7.1.2 Immigratie: Grip op migratie, ruimte voor wie bijdraagt	-0.0	0.0
7.2.1 Buitenlandbeleid: een neutrale koers in het buitenland	-0.0	0.0
7.2.2 De krijgsmacht: een sterke en moderne krijgsmacht	-0.0	0.0
7.2.3 Dienstplicht: een beroepsleger van vrije mensen is sterker	-0.0	0.0
7.2.4 EU: meer zeggenschap over ons eigen land	-0.0	0.0

8. Veiligheid en recht

Standpunt	Uitgaven (mld. €)	Inkomsten (mld. €)
8.1.1 Bindend referendum: meer directe democratie	-0.1	0.0
8.1.2 Wijkagent: Meer lokale veiligheid	-0.0	0.0
8.1.3 Burgemeester: Echte democratie betekent ook directe verkiezingen	-0.0	0.0
8.1.4 Rechtsgelijkheid bij geweld: iedereen beschermd, zonder uitzondering	-0.0	0.0
8.1.5 Rechtspraak: snelle en toegankelijke rechtspraak	-0.0	0.0
8.1.6 Rechtspraak: meer zeggenschap over de rechtspraak	-0.0	0.0
8.1.7 Defensie: een krijgsmacht die onze eigen belangen dient	-0.0	0.0
8.1.8 Cannabis: legalisering snijdt criminelen de pas af	-0.0	0.1

Totaal

Totaal saldo (mld. €)	-122.9	76.6
------------------------------	---------------	-------------

Miljoenennota uitgaven en inkomsten totaal	457.0	425.0
Vrij Verbond uitgaven en inkomsten totaal	334.1	348.4
Staatschuld beweging Vrij Verbond	-14.3	
Staatschuld beweging Miljoenennota	+32.0	

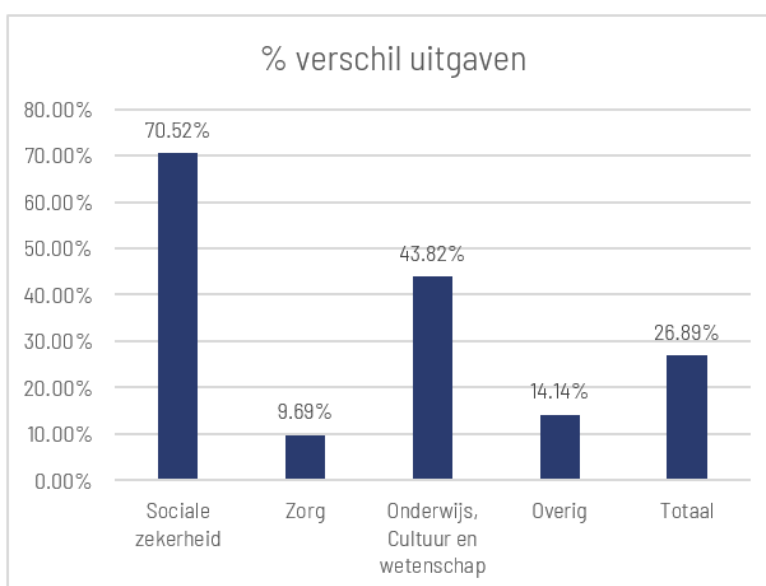
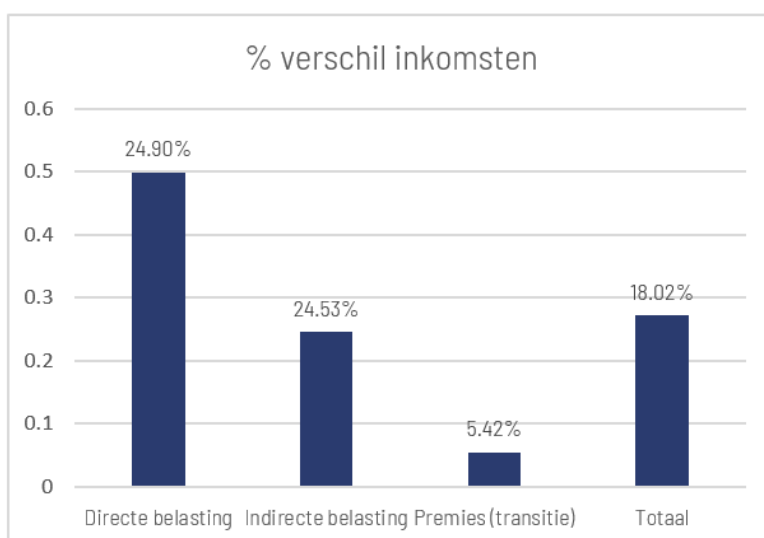
12. BEGROTING

Zoals je kan zien in hoofdstuk 11, zal een volledige invoering van ons programma leiden tot een overschot van 14,3 miljard euro per jaar. Waar de miljoenennota nog een tekort van 32 miljard laat zien, verbeteren wij het saldo met in totaal 46,3 miljard euro.

In absolute cijfers gaan de rijksuitgaven van 457,0 miljard in de miljoenennota naar 334,1 miljard in onze begroting. De rijksinkomsten dalen mee, van 425,0 miljard naar 348,4 miljard. Het overschot gebruiken we om de staatschuld af te lossen, zodat we op termijn een stabiele financiële situatie achterlaten voor toekomstige generaties.

De totale omvang van de staat krimpt daarmee van ongeveer 40% van het BBP naar 29% als je puur naar de rijksbegroting kijkt. Als we breder kijken, inclusief sociale premies en semi-overheidsuitgaven, ligt Nederland nu rond de 45–50% van het BBP. Met ons programma schuift dat niveau terug naar ongeveer 34–37%.

Daarmee komt Nederland dichterbij landen met een compactere overheid en een gezonde economische dynamiek, zoals Zwitserland (33%), Zuid-Korea (35%) en Polen (32%).

DE TOEKOMST VAN NEDERLAND BEGINT VANDAAG!

CONTACT

Info@VrijVerbond.nl
VrijVerbond.nl

